Glasilo SZDL ptujskega okraja — Uprava in uredništvo Ptuj, Prešernova 7 — Telefon 156. NB Ptuj 643-T-206 — Št. 19 — Letnik VIII.

Ptujski tednik

Ptuj, 12. maja 1955

Urejuje uredniški odbor — Odgovorni urednik Jože Vrabl — Rokopisov ne vračamo — Tiska Mariborska tiskarna — Cena din 10.— — Letna naročnina 500 din, polletna 250 din.

KOMENTAR Naš

Zadnje dni je pozornost sveta obrnjena predvsem ali skoraj izključno na Evropo, kar je po pomenu dogodkov, ki smo jim priča v teh dneh, tudi popolnoma razumljivo. V vrsti teh je predvsem bližnji podpis avstrijske državne pogodbe, čigar pripravo je uspelo veleposlanikom štirih velesil izvesti tako daleč, da ga je pričakovati že za naslednjo nedeljo. Avstrija bi naj torej dosegla svobodo in suverenost samo 10 dni po tem, ko jo je dobila Zahodna Nemčija, ki pa se je, kakor smo slišali, ni kaj preveč razveselila. Ta ravnodušnost Nemcev bi presenečala, če bi ne vedeli, da se s tem dogodkom praktično ni kdo ve kaj spremenilo. Bolj kakor suverenosti, bi se Nemci brez dvoma razveselili združitve. Toda tega osnovnega vprašanja celotne Nemčije, ki je istočasno temeljno vprašanje miru v Evropi, se nemara trenutno ni mogoče lotiti, ko se svet še ni ogrel po »hladni vojni«, ki je nemara prav na nemškem področju ustvarjala svoje najcudovitejše in najbolj groteskne oblike (blokada Berlina, »železna zavesa« itd.).

Poleg teh dveh dogodkov, podpisa avstrijske pogodbe in pridobitve zahodnonemške suverenosti, zaslužita vso pozornost tudi dogajanji, ki sta prav te dni v teku, prvo v Parizu in drugo v Varšavi. Gre za pariške diplomatske razgovore in vključitev Zahodne Nemčije v Atlantsko zvezo, v Varšavi pa za ustanovitev vzhodnega vojaškega bloka, ali za »konferenco o varnosti vzhodnoevropskih držav«, kakor ta sestanek uradno nazivajo skratka za dvoje stvari, ki po svojem bistvu pomenita pravzaprav razdelitev večjega dela Evrope na dva oborožena tabora. Prav ob desetletnici poraza fašizma se torej uresničujejo njegove skrite nade iz časov njegovih zadnjih dni. Da bi bila stvar še bolj zamotana, so v vrstah obeh nasprotujočih si vojaških zvez še Nemci, »vzhodni« in »zahodni«, vsak v svojem taboru.

Protifašistična koalicija iz let druge svetovne vojne je torej odšla po drugačni poti, kakor si jo je začrtala pred zlomom fašizma. Vse to bi sicer, da se istočasno ne ponavljajo tudi številni bodrilni znaki, pomenilo dokaj mračno perspektivo, prav takšno, kakršno si je želel fašizem pred svojim klavrnim koncem. Vendar nas prav pripravljenost na pogajanja in sporazumevanje, da bi se odstranila sporna vprašanja iz bližnje in polpretekle preteklosti, kar se nam je zdelo še pred kratkim kot nekaj nedosegljivega, sedaj že prepričuje, da lahko upamo na svetlejšo sliko sveta v prihodnosti.

Nadalnji znak za to so vse pogostejše in vedno trdnejše napovedi konference »štirih velikih«, to je vrhovnih predstavnikov štirih velesil, ki bi naj bile po zahodnih predlogih v mesecu juliju v Švici in na kateri bi naj obravnavali in skušali rešiti vso evropsko in tudi druga sporna vprašanja, ki delijo svet na bloka in so vzrok oboroževalni tekmi.

Poleg teh so še drugi znaki, ki krepe naše upanje na boljše čase v mednarodnih odnosih in na konec ali vsaj zmanjšanje napetosti v mednarodnih odnosih in oboroževalne tekme.

V končni posledici je temu cilju tudi služil nedavni obisk predsednika turške vlade Menderesa v naši državi, kakor je to on sam pred zaključkom obiska potrdil. Tako tudi Balkanska zveza in z njo naša država s svoje strani prispeva k cilju: miroljubnemu sožitju, ali kakor sta to formulirala širom po svetu po svoji borbi za mir znana politika Tito in Nehru: aktivni koeksistenci.

ZA 10-LETNICO OSVOBODITVE
bomo najprej počastili
SPOMIN NA NAŠE BORCE

V torek, 10. maja 1955 je končala komisija za izkop posmrtnih ostankov heroja Jožeta Lacka, kmeta-revolucionarja ter večjega števila borcev in talcev iz treh velikih grobnic na ptujskem pokopališču svoje delo. Šestintrideset žar s posmrtnimi ostanki heroja Jožeta Lacka, znanih in neznanih borcev in talcev ki so padli z Lackom v Selah in pri ptujskem pokopališču, čaka na slovesno pojbžitev v skupno novo grobnico na ptujskem pokopališču, ki bo v nedeljo 15. maja 1955 dopoldne v Ptuju. V tej grobnici bo tudi žara s posmrtnimi ostanki prvoborca, člana KP Ivana Špolenaka z Brega — Ptuj ki so pripeljani s pokopališča v Žalcu, žara polkovnika NOV Antona Žnidariča ter žara Mirka Langusa, borca NOV, katerih posmrtni ostanki so bili doslej na mestu kjer je sedaj postavljena nova grobnica. V okviru proslav za 10-letnico osvoboditve bo uresničena dolgoletna želja svojcev borcev in talcev ter množičnih organizacij, da bi bili posmrtni ostanki tukajšnjih borcev in talcev položeni v skupno grobnico in da bi bile vse žalne svečanosti v Ptuju v bodoče na tem mestu.

Jože Lacko

Vinko Reš

Franc Kramberger

Po večtedenskem razkopavanju skupnih grobišč na ptujskem pokopališču je uspelo komisiji in pri tem zaposlenim delavcem ugotoviti točno mesto, kjer so pokopani borci in talci, tega prej ni bilo mogoče do podrobnosti ugotoviti, ker se niso v celoti ujemale razne izjave očividcev kako so nastajala ta grobišča. V ponedeljek 9. in torek 10. maja je bilo razvrščenih v mrtvašnici ptujskega mestnega pokopališča 36 žar s posmrtnimi ostanki heroja Jožeta Lacka, Vinka Reša, Mirka Reša in Ivana (Kostje) Reša iz Desternika, Franca Krambergerja Alojza Zavca iz Ptuja in Franca Osojnika iz Dešenc, ki so bili v skupnem grobu s še dvema borcema, katerih posmrtnih ostankov pa ob izkopu ni bilo mogoče identificirati in se ne ve, ali gre za Alojza Pukšiča delavca pekarne v Rogoznici ter Franca Petroviča iz Ptuja ali koga drugega. Od posmrtnih ostankov 7 borcev, ki so padli pri Selah, ni bilo mogoče nobenega identificirati, ker ni bilo navzočih svojcev Po zdravih zobeh nekaterih se je dalo sklepati da so bili večinoma mladi, zdravi borci, ki so padli pri Selah V grobišču s posmrtnimi ostanki 20 talcev, ki so padli 8 februarja 1945 pri ptujskem mestnem pokopališču, ni bilo mogoče ločiti kosti po sameznih talcev, saj so bili kot prej omenjeni zmetani v jame brez rakev in zasuti s kamenjem in zemljo, da nekateri niso kljub tolikim letom še v celoti razpadli. Vsi slednji imajo močno poškodovane, večinoma razstreljene lobanje; nekaterih ni bilo več mogoče sestaviti. Od svojcev je prišla tov Homšakova mati 6 otrok iz Zidanega mosta V črnini in solznih oči je skrbno spremljala izkopavanje in gledala vsak drobec in čakala da bo lahko videla vsaj kosti moža Antona, ki je tukaj padel skupno z 19 tovariši...

V četrtek 12. t. m. se je tem 36 žaram pridružila še žara Ivana Spolenaka z Brega—Ptuj, ki je umrl 14 IV 1940 v Žalcu v umobolnici na posledicah večletnih mučenj v zaporih v Ptuju, Mariboru Ljubljani, Sremski Mitrovici ter v beograjski glavnjači. Ivan Spolenak je bil član KP že pred 1926. letom in je v letih 1926 do 1930 vodil organizacijo KP v Železniških delavnicah v Mariboru in je bil kot dober organizator in zaradi vztrajnega

Ivan Spolenak

dela večkrat zaprt. V zadnjem velikem procesu proti članom KP v Ljubljani 26. VI. 1934 je bil Ivan Spolenak obtožen skupno z Ivanom Bratkom, Mirkom Centrihom, Ivanom Potrčem, Dušanom Kvedrom Antonom Žnidaričem, Rudolfom Ilecem, Jožefom Kogejem, Petrom Kurežem in Markom Kuharjem in obsojen na tri leta in 6 mesecev robije ter na izgubo častnih državljanskih pravic za 5 let. Spolenaku je bila ta kazen podaljšana še za 2 leti tako da je prišel 9. VII. 1939 iz zapora zdravstveno in živčno popolnoma strt in je čez 9 mesecev v Žalcu umrl. Tam so bili doslej pokopani njegovi posmrtni ostanki. Prevoz v Ptuj je organizirala ZBNOV Ptuj.

Na mestu kjer je sedaj nova grobnica, je bil grob Antona Žnidariča, ki je padel novembra 1944 in je bil po osvoboditvi prepeljan s pokopališča v Badatovičih na ptujsko pokopališče Anton Žnidarič (1913) je bil iz kmetijske delavske družine. Kot študent ptujske gimnazije je postal skojevec. Skupaj z Ivanom Potrčem in Rudijem Ilecem je bil decembra 1934 izključen iz ptujske gimnazije. Onemogočen mu je bil sprejem v katerokoli gimnazijo v Jugoslaviji in polaganje privatnega izpita. Tozadevni akt hrani arhiv NOB v ptujskem muzeju. Odšel je med španske republ. borce in je radi hrabrosti hitro dosegel čin kapetana republikanske armade in položaj komandanta bataljona »Garibaldini« nazadnje pa načelnika štaba brigade. Leta 1941 je kot pripadnik narodno osvobodilne vojske formiral partizanske edinice na Štajerskem. Kot član Pokrajinskega odbora OF za Štajersko je politično delal tudi v ptujskem okraju pod ilegalnim imenom »Štefan«. Januarja 1944 je odšel na Dolenjsko, kjer je postal komandant brigade, nato pa načelnik štaba XVIII. divizije. Padel je pri izvrševanju službene dolžnosti novembra 1944 in z njim smo izgubili enega najboljših sinov našega naroda.

Tudi žara borca NOV Mirka Langusa, ki je padel pri Kalniku kot borec NOV in izseljenec in je bil po osvoboditvi prepeljan na ptujsko pokopališče bo položena v novo grobnico.

Po vseh pripravah v Ptuju sodeč, bo nedelja 15 maja 1955 veliki dan, ki bo posvečen spominu na tukajšnje padle borce, na borce ki so že pred vojno začeli težki boj za pravice delovnega ljudstva, na borce, ki so dvignili zmagoviti upor proti fašističnim zatiralcem in izkoriščevalcem, se tolkli z nadmočnim

Franc Osojnik

narodnim in razrednim sovražnikom in v borbah padli na ljudi, ki so padali kot talci na strelišči in so vsi skupaj s svojim zgledom in z veliko moralno močjo opogumili neštete ljudi naše zemlje, ki so nadaljevali njihov boj in v njem tudi zmagali.

Tako se bo Ptuj za 10-letnico osvoboditve vsaj v malem oddolžil največjim sinovom našega ljudstva, ki so svetel zgled sedanjemu in bodočim pokolenjem, kako je treba varovati svobodo mir in enakopravnost narodov.

R. V.

PROSLAVA 10-letnice osvoboditve v Ptuju

1. V soboto, 14. maja 1955, od 13. ure dalje polaganje vencev na katafalk heroja Jožeta Lacka in soborcev v Domu JLA.

2. V nedeljo, 15. maja 1955, ob 10. uri prenos posmrtnih ostankov v skupno grobnico z žalno svečanostjo na Titovem trgu in pokopališču.

3. V petek, 20. maja 1955, ob 20. uri v gledališču akademija Aerokluba Ptuj v počastitev 10-letnice ustanovitve Letalske zveze in Jugoslovanskega vojnega letalstva.

4. V soboto, 21. maja 1955, ob 20. uri na Titovem trgu okrajna akademija TVD »Partizan« Ptuj.

5. V nedeljo, 22. maja 1955, OKRAJNA PROSLAVA 10-LETNICE OSVOBODITVE s sledečim programom:

DOPOLDNE:

1. Ob 6. uri budnica po mestu
2. Ob 9. uri zbiranje skupin za povorko na stadionu ŠD Drava in Ormoški cesti.
3. Po povorki ob 10. urislavnostno zborovanje na Titovem trgu z nastopom združenih moških, mešanih in pionirskih zborov ter godb na pihala.

POPOLDNE:

ob 14. uri telovadni nastop vseh oddelkov TVD »Partizan«, vojske in gasilstva.

Po nastopu ljudska veselica na prostoru Okrajne gospodarske razstave.

Okrajni pripravljalni odbor

Prebivalci mesta Ptuja!

Vsi lastniki stanovanjskih hiš in hišni sveti naj izobesijo v soboto, 14. maja t. l., na hišah državne zastave (spuščene na pol droga) z zvezi s svečanostmi ob prekopu in prenosu posmrtnih ostankov heroja Jožeta Lacka in soborcev v skupno grobnico na ptujskem pokopališču in z žalno svečanostjo, ki bo nedeljo, 15. maja 1955, ob 10. uri v Ptuju na Titovem trgu ter pokopališču.

Od ponedeljka, 16. maja, do ponedeljka, 23. maja, naj bodo zastave (normalno na drogu) izobešene v zvezi z 10-letnico osvoboditve.

Za nedeljo, 22. maja, ko bomo proslavljali 10-letnico osvoboditve, naj vsi stanovalci mesta Ptuja okrasijo okna svojih stanovanj, podjetja pa izložbena okna s cvetjem, zelenjem in naj razstavijo tudi sliko maršala Tita. To naj storijo že v petek, 20. in soboto, 21. maja.

Za ta dva dneva bo zelenje na razpolago na dvorišču Mestne občine, vhod iz Zelenikove ul.

Predsednik Mestne občine Ptuj
Vogrinec Janko s. r.

Obvestila mestnega odbora ZBNOV Ptuj

v zvezi s soboto, 14. in nedeljo, 15. maja 1955 ko bo polaganje vencev na katafalk heroja Jožeta Lacka in soborcev v Domu JLA in žalna svečanost na Titovem trgu ter na pokopališču.

1. Vsa pojasnila glede sobotnega in nedeljskega sporeda ter celotne svečanosti bo dajal dežurni član ZBNOV v informacijski pisarni v Prešernovi ul. 7 (Ptujski tednik) telefon št 156, od sobote 12. ure dalje.

2. Sorodniki padlih borcev in talcev in gostje naj se javijo v informacijski pisarni v nedeljo do 9. ure zjutraj.

3. Nosilci krst in vencev se naj javijo v informacijski pisarni, kjer bodo dobili točna navodila.

4. Udeleženci svečanosti ki niso zadolženi s pripravami za proslavo, naj se zberejo ob 9.30 v nedeljo, 15 maja, na Titovem trgu, kjer se bo svečanost začela ob 10. uri.

Odbor

SKICA BORBE LACKOVE ČETE 8. avg. 1942

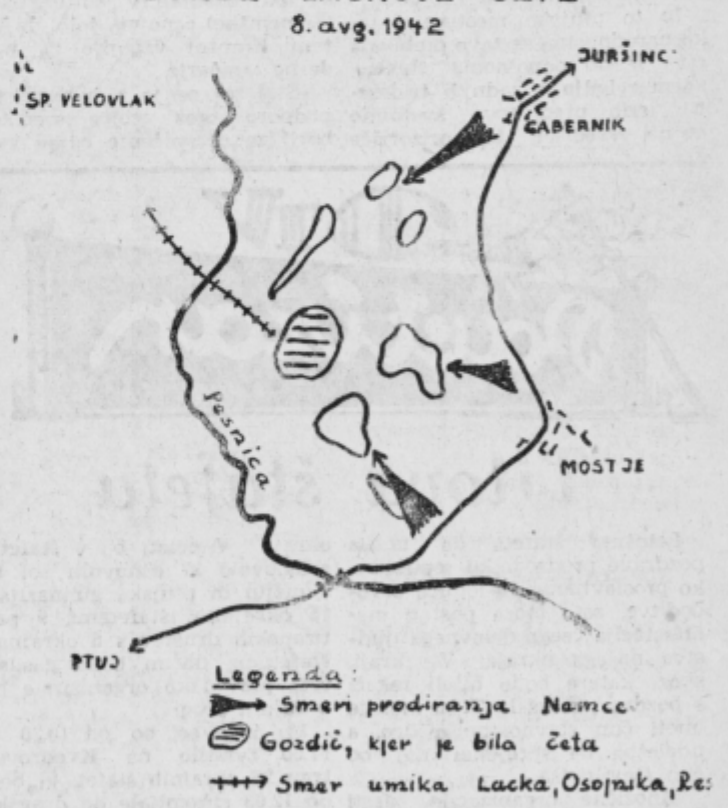

V borbi Lackove čete 8. avgusta 1942 v Mostehi, v kateri je napadlo okrog 80 nemških orožnikov četo 11 partizanov, so padli: Vinko Reš Franc Kramberger, Ivan (Kostja) Reš in Lojze Zavec; težko ranjen je bil Drago Stojko iz Mote, laže ranjen pa Alojz Pukšič; Franc Knez in Čeh sta se predala Nemcem, Jožetu Lacku Francu Osojniku in Mirku Rešu pa se je posrečilo prebiti proti Pesnici in se rešiti. Mrtve partizane so Nemci strahotno zmrcvarili ter jim s puškinimi kopiti razbili lobanje. Ranjenega in nezavestnega Stojka so pretepali, da mu je počila lobanja. Spravili so ga v bolnico, kjer je umrl. Imel je strel skozi vrat in stegno, od udarcev pa počeno lobanjo. Pukšič je bil kakor se zatrjuje ustreljen v Ptuju, Knez je bil pozneje izpuščen iz zapora, Čeh pa je postal izdajalec in so ga pozneje Nemci ustrelili. Preživeli Mirko Reš se je prebil domov in ko je zvedel, da so mu Nemci ustrelili očeta in oba brata ter ženo in odpeljali mater v taborišče, se je v duševni zmedenosti doma sam ustrelil. Franca Osojnika, ki je bil v borbi ranjen in se je zdravil pri Olgi Čeh na Vičavi, je 30. decembra 1942 ko se je vrnil na tukajšnji teren s Pohorja, izdal pri Krambergerjevih v Krčevini gestapovski agent Kukovec in je bil iz zasede ubit. Kmalu po borbi je bil v Sp. Velovleku izdan Jože Lacko, ki so ga Nemci živega ujeli, zvezali in prepeljali v ptujske zapore kjer je bil zasliševan in zverinsko mučen, dokler ni nazadnje čisto zmrcvarjen 18. avgusta 1942 okrog 21.30 v celici 9 podlegel. Posmrtni ostanki imenovanih, razpokane in zmrcvarjene lobanje nekaterih potrjujejo resničnost gornjih navedb. V skupni grobnici bodo našli svoj končni počitek, spomin na njihova junaštva pa bo ostal mnogo pokolenja.

Na braniku slovenstva

OB 10-LETNICI OSVOBODITVE

Ob velikem prazniku desetletnice naše osvoboditve in zloma fašizma v Evropi naj sedanjim rodovom v spomin in živ opomin osvežimo nekaj dejstev iz nepretrgane verige borbenega slovenstva v Spodnjem Podravju.

Težka, neenaka in dolgotrajna je bila slovenska pravda proti nasilju brezobzirnega, fanatičnega nemštva in z njimi združenega narodnega odpadništva v Ptuju in njegovi bližnji in daljnji okolici.

Tako očrtuje zgodovinar desetletja pred prvo svetovno vojno pri nas: »Na Slovenskem je nemški kapital, podpiran od dunajske vlade, počasi in vztrajno naseljeval svoje ljud in ustvarjal ob mejah **nemškutarije**, ki sta jih omamila sijaj in premoč tujstva — naše narodne meje so se čimbolj krčile in Nemci so si počasi, a vztrajno gradili »most do Adrije«

Kakšna je bila v tem času slika narodnostnih in političnih razmer v Ptuju in njegovi okolici?

Časopisi tiste dobe in drugi viri mestnega arhiva v Ptuju nam odgovarjajo tako-le:

Ptuj

to starinsko mestece ob Dravi s slikovitim gradom v ozadju, je po podatkih iz let 1572, 1607, 1684, 1708 imel med **meščani** povprečno dve tretini Nemcev ali vsaj ljudi z izrazito nemškimi imeni. Nemški podatki z leta 1880, ko se je začela narodnostna delitev in borba, dajejo Nemcem že tričetrtino vsega prebivalstva in v l. 1910 se je — po nemških statistikah število Nemcev dvignilo na 85 %.

K podatkom iz 17. in 18. stoletja je treba pripomniti, da je bila služinčad ptujskih meščanov izključno slovenska in da so zlasti obrtniki in trgovci vedno vsaj za silo znali **tudi** slovenski.

Zunanji videz Ptuja je bil seveda tudi v drugi polovici 19. stoletja nemški.

Ptujska mestna kronika daje za l. 1898 zanimivo sliko narodnostne pripadnosti vodilnega uradništva in izobraženstva v Ptuju. Od predstojnikov uradov in ustanov je bilo 7 Nemcev, 2 Slovenca, od 6 zdravnikov 1 Slovenec, od 7 odvetnikov 5 Slovencev, od 3 notarjev 2 Slovenca, od 8 učnih moči na gimnaziji 2 Slovenca. Od večjih trgovcev so bili razen trgovca Jurca vsi Nemci, prav tako oba lekarnarja. Duhovščina je bila vsa slovenska. Tako kronika.

In to ptujsko mestece s tako narodnostno sestavo prebivalstva je ob popolnoma **slovenskem zaledju** v zadnjih tridesetih letih pred prvo svetovno vojno središče in prizorišče ogorčene narodnostne in politične borbe Slovencev proti maloštevilnemu a gospodarsko mnogo močnejšemu nemškemu meščanstvu in njegovemu klavernemu spremstvu narodnih odpadnikov in izdajalcev, tako zvanih **nemškutarjev** ali **nemčurjev**.

List „Štajerc" in narodno odpadništvo

Iz obilnega arhivalnega in tiskanega gradiva o tej herojski dobi borbenega slovenstva ob naši severni narodnostni meji naj podam tukaj samo nekaj podatkov.

Leta 1857 položi meščansko prisego, ko je sprejet med ptujske meščane, pek Jožef Ornik, po rodu Slovenec iz Slovenskih goric.

Leta 1894 je izvoljen v Ptuju za nemškega župana njegov sin Joseph Ornig, ki se razvije v osrednjo osebnost ptujskega nemštva in nemčurstva. Dvajset let je župan Ptuja, ki mu posveča veliko skrb in skuša tudi gospodarsko dvigniti.

Po zlomu Avstrije mora na lastne oči gledati tudi popolni polom svojega življenjskega političnega prizadevanja. Zatirani, zaničevani in že tolikokrat slovesno uničeni Slovenci (National-Slovenen) pa slavijo zmagoslavje.

Leta 1900 ustanovi župan Ornig v družbi s trgovcem Slavičem (Slawitsch!) in tiskarnarjem Blankejem zloglasni »Štajerc«, »Nemcem prijazen in napreden list«, kakor se sam imenuje.

Ta list je zlasti pod uredništvom zloglasnega Karla Linharta skoraj 20 let zastruplja narodnostno in politično življenje v nekdanji Spodnji Štajerski.

Z neomajno denarno in drugo pomočjo štajerskih in izvenštajerskih Nemcev je skušal pri nas umetno ustvariti sloj »Nemcem prijaznih Vindišarjev, Štajerciancev«, — narodnih odpadnikov in izdajalcev, ki so zatajili za osebne koristi svoj jezik, svoje poreklo, svoje starše in vse, kar jih je spominjalo na slovenstvo. V svojem občutju osebne in kulturne manjvrednosti in nemoči so se skušali čimprej vključiti v nemško občestvo in se stopiti s kulturno in gospodarsko višje razvitim nemškim gospodarjem. Zato so v razgovoru lomili nemški, otroke pa pošiljali v šulferajnsko (= nemško) osnovno šolo, da jih tam čimprej vzgojijo za moderne janičarje.

»Štajerc« se je z že omejeno podporo brez izbire sredstev boril za uresničenje ciljev vsenemške ponemčevalne politike na Slovenskem Štajerskem.

Slovenski, v Celju izhajajoči list »Domovina« mu n. brez vzroka že takoj prvo leto njegovega izhajanja nadel prav primeren naziv **»giftna krota«** (strupena krastača).

»Štajerc« je imel močno oporo v dveh društvih, ki sta mu krepko pomagali pri njegovem raznarodovalnem delu. To sta bili nemški **»Schulverein«** in **»Südmarke«**.

Prvo društvo je ustanavljalo in vzdrževalo nemške šole ob nemških jezikovnih mejah in otokih — to je povsod, kjer je bilo nekaj Nemcev in so ti s pomočjo domačih **nemčurjev** »prosili« za ustanovitev nemške šole. Kot protiutež temu nevarnemu delu je skušala slovenska Ciril-Metodova družba ustanavljati slovenske zasebne šole.

»Südmarka« pa je predvsem pospeševala nemško zadružništvo, denarno podpirala nemške (in nemčurske) kmete in trgovce; kupovala slovenske kmetije in naseljevala na nje Nemce. Tako je v Št. Ilju v Slovenskih goricah v nekaj letih z nakupom slovenskih kmetij ustvarila pravo nemško kolonijo, vložila nad **pol milijona** kron v nemška posestva ter tako leta 1910 pri občinskih volitvah dosegla nemško večino.

Slovenci v obrambi

Kmalu se začne borba slovenskega življa proti grozeči nevarnosti nemškega raznarodovalnega stroja. Slovenci na Štajerskem so v tej borbi kljub izvršeni svetovno nazorski razdelitvi duhov na Slovenskem nastopili kot borbena celota, zavedajoč se usodne nevarnosti, ki jim je pretila.

Politična borba proti Štajercu in njegovi politični organizaciji »Štajercijancev« in napadalnemu nemštvu je bila seveda težka, v začetku skoro brezupna. In vendar jo je naš slovenski človek vodil z brezprimernim pogumom in vztrajnostjo, ki nas še danes prevzema z občudovanjem. Boj je bil oster, včasih celo surov, bila se je borba za vsakega človeka, borba na nož. Mnoge tiskovne tožbe in zasebne pravde nam to najlepše dokazujejo.

Slovensko časopisje (celjska Domovina in mariborski Slovenski gospodar) je nosilo težko breme pogostih obsodb in težkih denarnih kazni. Štajerc pa je kljub številnim tiskovnim tožbam bil vedno oproščen. — V Ptuju je bil n. pr. slovenski politik dr. Brumen v 5 letih devetkrat obsojen zaradi političnega razžaljenja časti.

Ti primeri jasno spričujejo, kako v neenakopravnem položaju se je nahajal v tej težki narodnostnopolitični borbi slovenski človek.

V obrambi proti vdiranju nemškega kapitala in gospodarskega zasužnjevanja slovenskega kmeta s posojili, pri čemer je imela velike zasluge zloglasna graška pa tudi ptujska »Sparkasa«, so Slovenci začeli ustanavljati na deželi **posojilnice**, ki so bile Nemcem prav posebno trn v peti. »Štajerc« se je z besno prizadevnostjo zaletavalvanje in izkoriščal njihove začetne neuspehe.

Leta 1904 so Nemci v hudi volilni borbi zmagali pri volitvah za **ptujski okrajni zastop**, ki je bil do takrat 19 let v slovenskih rokah. »Štajerc« je pozdravil to zmago kot najpomembnejši nacionalni uspeh borečega se nemštva na Spodnjem Štajerskem.

Odslej je Ornik kot načelnik okrajnega zastopa še laže in uspešneje nadaljeval delo sistematičnega uničevanja slovenskega življa in pospeševanja bednega in sramotnega nemčurskega odpadništva.

Z osredotočenjem važnih oblastvenih funkcij v rokah energičnega in brezobzirnega toda sposobnega voditelja je nemški kapital v trgovini, obrti, industriji ter v okrajnih in mestnih podjetjih deloma smotrno po določenem načrtu: izkoreniniti, onemogočiti zavedne Slovence, pridobiti čimveč omahljivcev, koristolovcev, prodanih duš.

Šele tako nam postanejo razumljivi znani **septembrski dogodki v Ptuju 1908. leta.**

Na glavno letno skupščino slovenske narodnoobrambne Ciril-Metodove družbe je prišlo mnogo Slovencev iz Ljubljane, Maribora, Celja in iz bližnje ptujske okolice. Ptujski mestni arhiv hrani originalno poročilo o vseh dogodkih tistih dni kot dokaz divjaških izgredov pobesnele nemške in nemčurske drhali, ki je mirne slovenske udeležence opljuvala, oklofutala, pretepala s palicami, polila s kemičnim črnilom, razbijala šipe na hišah ptujskih Slovencev itd. Ves zločinski napad je bil vnaprej pripravljen — policija je bila zbrana, a ni nastopila — in v mestni kroniki beremo: »Tudi Nemci niso držali križem rok. Mnogo jih je prišlo iz Celja, Maribora in celo iz Gradca.« Miren prihod Slovencev pa ta kronika imenuje »vdor Slovencev v Ptuj«. »Štajerc« piše celo o poskusu prvega vseslovanskega prevrata na avstrijskem jugu.

Novica o barbarskem napadu v Ptuju se je kakor blisk raznesla po Sloveniji in dvignila v demonstracije zlasti Ljubljano. Tedaj je nemško vojaštvo nastopilo proti zavednim in užaljenim narodnim množicam in kri Adamiča in Lundra je obilila ljubljanske ulice. Prve žrtve za veliko slovensko stvar so padle. In niso bile zaman.

Štajerski Slovenci so ob pomoči ostalih sorojakov vodili neizprosno trdo borbo naprej.

Uvedba splošne volilne pravice, nove organizacije na slovenskem podeželju zlasti pa krepko organizirano gibanje za gospodarsko borbo proti Nemcem, vse to je krepilo in jačilo moč slovenskega odporniškega gibanja. Gesla »Svoji k svojim« »Ne redi nemčurskih pijavk« in seznami nemških in nemčurskih trgovcev, ki so jih objavljali slovenski časopisi, so imela silen učinek. Slovenski denarni zavodi so začeli krepkeje podpirati kmeta, odkupovali so zemljo, ki bi jo bili sicer pograbili Nemci. Zato pa so ti začeli javno pisati in govoriti o čeških denarnih podporah in o ruskem rublju, kar je bilo seveda več kot smešno.

Zadnja leta pred prvo svetovno vojno se je slovenski človek v tem ogroženem območju gospodarsko in politično že tako okrepil, da je bil pripravljen tudi na najtežje preizkušnje, ki mu jih je prinesla velika svetovna vojna.

To ni bilo »umetno kot gobe iz tal vzraslo ljudstvece«, kakor je v onemoglem besu še pred nekaj leti napisal zloglasni Linhart, ne, tu je stal v dolgi borbi ojeklenel narod, ki je jasno in glasno izpovedal: »Na naši zemlji je še dovolj prostora za grobove naših sovražnikov!«

Velika vihra prve svetovne vojne mu je dala svečano potrdilo. Trhla in notranje gnila stavba avstro-ogrske monarhije se je sesula v prah. Nad staroslavnim Ptujem pa je ponosno zaplapolala slovenska trobojnica.

K.

Letošnjemu občinskemu prazniku v Cirkulanah bodo sledili še lepši

Za občinski praznik cvetočega 8. maja t. l. je bilo v Cirkulanah res lepo in praznično. Vse, kar je bilo ljudstvu pripravljeno za ta dan, je to tudi sprejelo z zavestjo, da so ta dan prikazani sadovi izredne požrtvovalnosti in volje nekaj ustvariti za skupen praznik s spominom na padle borce in talce, na dosežene uspehe ter na številne bodoče naloge.

Obisk partizanskih družin, drama »Divji lovec«, občinska slavnostna seja, žalna slovesnost pri grobu borcev in talcev, razstava gospodinjskega tečaja in reliefa, ki ga je podaril šoli podpolkovnik JLA tov. Ignac Kranjc, domačin iz Haloz, otvoritev gasilskega doma in ostali, spored vse je predstavljalo za udeležence iz Cirkulan in okolice ter za goste iz Ptuja manifestacijo socialistične zavesti delovnega ljudstva tega predela Haloz, ki je ponosno na vse, kar je doslej ustvarilo in tudi pripravljeno storiti v bodoče ostalo, kar še odpada na sedanje pokolenje. Kot doslej, bodo tudi v bodoče sami dali in storili po svojih moči za prepotreben kulturni dom in zato tudi upravičeno pričakujejo pomoči iz družbenih sredstev. V 10 prihodnjih letih morajo biti Cirkulane še večje in vsestransko močnejše ter še naprednejše središče življenja in ustvarjalnega dela Haloz. Tak je bil prvi občinski praznik Cirkulan in zgledu prvega bodo sledili prazniki prihodnjih let. Kot ob tem, bo tudi ob bodočih izrečeno priznanje in zahvala vsem tistim političnim, gospodarskim in kulturnoprosvetnim delavcem tega predela Haloz, ki so desetletje nesebično doprinašali in žrtvovali, kar je zahtevalo življenje in danes gledajo v bodočnost polni novih načrtov, ob katerih si želijo miru, gospodarskega sodelovanja s svobodoljubnim svetom ter medsebojne pomoči v borbi proti zaostalosti.

VJ

Občinski odbor Cirkulane in gostje

Otvoritev novega gasilskega doma

Titova štafeta

Letošnja štafeta bo nosila pozdrave predsedniku republike, ko proslavljamo 10-letnico osvoboditve, zato mora postati manifestacija vsega delovnega ljudstva našega okraja. Vsi kraji, skozi katere bodo hiteli tekači s pozdravi maršalu Titu, morajo imeti čim slavnostnejše lice, a udeležba na sprejemu naj bo čim številnejša.

Množične organizacije, zlasti ZKS, SZDL, ZB in LMS so zadolžene, da ukrenejo v svojih krajih vse potrebno, da bo sprejem štafete čim lepši in številnejši. Za rediteljsko službo pri sprejemih pa bodo skrbeli predvsem člani PLZ ter prireditelji štafete.

Glavna štafeta Železne dveri—Ljubljana bo potekala v našem okraju po črti Pavlovci—Ormož—Ptuj—Maribor in jo organizira »Partizan« s sodelovanjem vseh bližnjih šol. Prispela bo v Ptuj 18. maja ob 11.53 in bo po desetminutnem postanku nadaljevala pot proti Mariboru.

Sprejem bo v Ptuju na Kvedrovem trgu ob 10.30, kamor bodo pred prihodom republiške štafete prihajale okrajne štafete iz krajev Cirkovce, Cirkulane, Gruškovje, Leskovec, Makole, Naranlje, Polenšak, Rodni vrh, Središče, Starše, Stoperce, Trnovska vas, Vitomarci, Vurberk, Zavrč in Žetale, torej iz 16 različnih obmejnih predelov našega okraja. V celoti bo v štafetah sodelovalo 37 osnovnih šol ter 9 nižjih in ptujska gimnazija s 15 okrajnimi štafetami, 9 partizanskih društev s 5 okrajnimi štafetami, dočim bodo gasilske čete prav tako organizirale pet okrajnih prog.

18. maja se bo od 10.30 do 11.50 zvrstilo na Kvedrovem trgu 25 okrajnih štafet, ki bodo ob 12.03 spremljale do dravskega mostu republiško štafeto Železne dveri—Ljubljana. Na vseh progah, ki merijo 442 km bo teklo okroglo 1634 pionirjev, mladincev in članov šol, Partizana in gasilcev.

Proslava desetletnice osvoboditve

V proslavo 10-letnice osvoboditve bo okrajna zveza društev za telesno vzgojo Partizan Ptuj organizirala naslednje prireditve:

15. maja tekme v ljudskem mnogoboju za pionirje, pionirke, mladince, mladinke, člane in članice;

21. maja okrajno telovadno akademijo s sodelovanjem vseh partizanskih društev ptujskega okraja in

22. maja okrajni telovadni nastop s sodelovanjem JLA, osnovnih in vojaških šol ter gimnazij, gasilcev, ŠK Drave in predvojaških centrov.

R. Ilec:

Taina tiskarna

ptujske organizacije KP v letih od 1935 do 1937,

ki je bila pri Klepovem Pepeku v Krčevinah pri Ptuju

V stari Jugoslaviji so natisnili v Ptuju celo vrsto komunističnih letakov. Tako, kot je danes »Ptujski tednik« glasilo Socialistične zveze delovnih ljudi, tako so ti letaki tedaj pomenili v bolj preprosti in neurejeni obliki glasilo ptujskih delovnih ljudi, ki so se vztrajno in odločno borili za napredno stvar. Ti letaki so izhajali ob važnejših dogodkih. Pojavili so se takrat, kadar je ptujska gospoda zopet zoževala delavcem ekonomske in politične pravice, kadar se je na raznih zborovanjih in občnih zborih širokoustila o velikem patriotizmu, kadar so začeli ponovno dvigati grebene ptujski hitlerjanci itd. Ti letaki so izhajali tudi ob delavskih praznikih, kot je 1. maj in

Klep Jože

dan Oktobrske revolucije, dalje ob važnejših dogodkih in obletnicah delavskega gibanja. Z borbeno besedo so dvigali zavest delovnih ljudi. Toda letake natisniti in jih nato raztrositi v Ptuju in okolici, je bila težka in tvegana stvar. V največji tajnosti so morali čuvati skrito tiskarno, ki je morala večkrat menjati svoje mesto iz varnostnih razlogov. Bila je dobro prikrita v gledališču, v muzeju, dobri dve leti pa je bila pri Klepovem Pepeku, v Krčevinah št. 44, v Severjevi hiši na obronku lepega hrastovega gozda.

Ob priložnosti sem obiskal Pepekovo družino, ki se je po službeni potrebi po osvoboditvi najprej preselila v Maribor, nato pa v Ljubljano. Kot zmeraj, me je Pepek, ki ga partizani poznajo pod imenom Smeh in kot politkomisarja Lackovega odreda, spreje zelo prijazno. Povedal sem mu, da bi rad kaj več vedel o »njegovi« tiskarni v stari Jugoslaviji, saj se v takratnih časih namenoma nikoli nisva nič menila o tem, čeprav sva se prikrito večkrat sestala. Tudi nisem vedel, da je bila pri njem tiskarna. Med nama se je razpletel razgovor o tajnem tiskanju in razpečevanju komunističnih letakov. Pepek se živo spominja teh dogodkov, saj je takrat vedno živel kakor na trnju — ali ga bodo orožniki lepega dne zgrabili za vrat ali ne. Tako je Pepek med drugim povedal tudi to-le:

»Rad sem hodil na skojevske sestanke četudi so se vršili v zelo težkih pogojih in so večkrat trajali pozno v noč in na katerih sem veliko pridobil. Posamič smo študirali razno marksistično literaturo, na sestankih pa smo že predelane snovi živo diskutirali in si tako pogabljali znanje. Najvažnejše na sestankih pa je bilo to, da smo se dogovorili, kako bomo organizirano izvedli razne akcije. Na nekem takšnem sestanku konec leta 1935 ali v začetku 1936 leta, mi je tovariš Jože Kogej, kateremu smo rekli Zob, ker mu je spredaj manjkal en zob, dejal: »Smeh — mene so namreč že takrat krstili za Smeha, menda zato, ker sem bil pri godbi in so me imeli za vedrega mladeniča — danes grem tudi jaz domov, v isto smer kot ti!« Želel je tudi, da mu podrobno opišem hišo, kjer stanujem in njeno okolico. Povedal sem mu, da stanujem čisto na samem, v Krčevini št. 44, nedaleč od Panorame, na griču nad Vičavo, na obronku znanega Severjevega gozda. Ta hiša seveda ni bila naša, ampak bogatega Severja na Štukih, ki je bil takšen skopuh, da se mu je smililo podreti stare hraste, ki so že od starosti trohneli. Kot tak

(Nadaljevanje na 3. strani)

VSAKO KOLIČINO
SKOPANE SLAME
kupi
»PLETARNA« V PTUJU

Hitlerizem pri nas

Vihra prve svetovne vojne je zrušila trhlo stavbo nekdaj na zunaj tako mogočne Avstro-ogrske monarhije. Slovanski narodi, ki so tvorili večino njenega prebivalstva, so jo končno minirali in zrušili.

V Sloveniji je po majniški deklaraciji leta 1917, ki je zahtevala združitev vseh Jugoslovanov v monarhiji v samostojno državno telo, in sicer »pod žezlom habsburško-lotarinške dinastije«, nastalo množično gibanje, ki je zbralo nad 200.000 podpisov za deklaracijo.

Nemci in nemškutarji na Štajerskem ter njihovi listi, zlasti prosluli »Štajerc«, so že od začetka začeli gonjo proti Slovencem.

Nemški gospodarji so odpuščali uslužbence in delavce, ki so podpisali deklaracijo, nabiralce in zlasti nabiralke so preganjali orožniki. Kljub temu je dala samo slovenska Štajerska nad 70.000 podpisov.

Vršil se je pravi plebiscit, ki je pokazal vso narodno zavednost in politično zrelost slovenskih množic.

Ptujski »Štajerc« je še spomladi 1918 zapisal: »Vsak otrok ve, da ima „jugoslovanska država“ enostavno namen razdrobiti in razkosati avstrijsko domovino... Nikdar ne bode „jugoslovanska“ država uresničena, nikdar se ne bode zgodilo državno pravno združenje Slovencev, Hrvatov in Srbov.«

Tudi deputacija štajerskih Nemcev in nemškutarjev, ki je bila pod vodstvom ptujskega župana Ornika v začetku junija 1918 sprejeta celo pri cesarju in od njega zahtevala naj bo strog, strožji, najstrožji proti vsem tistim, ki spravljajo državo in krono v nevarnost, ni mogla zadržati zgodovinskega razvoja dogodkov.

„Nemška narodna manjšina“

Prva leta po svetovni vojni so se Nemci kakor povsod v Sloveniji tako tudi v Ptuju potuhnili in se skušali vsaj na zunaj vživeti v nove razmere. Seveda jim ni bilo lahko. Njihovi načrti o počasnem ponemčenju vse spodnje Štajerske so bili pretrgani. Ohranili pa so še svoj gospodarski položaj, ki je bil zelo močan in vpliven, zapeljiv tudi za marsikaterega Slovenca.

Iz nekdanjih oblastnih in nadutih gospodarjev so postali »nemška narodna manjšina«, ki je hotela biti na zunaj v pravilnem odnosu do nove narodne države, na znotraj pa so ostali taki, kot so bili poprej. Zbirali so se in organizirali v svojih društvih.

Pevskemu društvu (Gesangverein) je dolga leta načeloval znani ptujski industrialec Scharner, pozneje »ptujski Führer« imenovan.

Izobraženci so imeli **»Zvezo nemških visokošolcev«**, kjer so bili včlanjeni ne samo študentje visokih šol temveč tudi vsi, ki so visoke šole dokončali: advokati, zdravniki, lekarnarji, inženirji i. dr.

V poznejših letih postane njihovo osrednje društvo **»Kulturbund«**.

Ptujski Nemci so se zbirali v Društvenem domu, znani trdnjavi ptujskega nemštva, ki je spomladi 1921 še vedno imel napis: »Deutsches Haus«, v dvoranj pa nemški (avstrijski) grb.

V sobah, kjer so imela sedež razna nemška društva, je bilo tega leta še polno raznih napisov protidržavne vsebine; na poslopju ob raznih narodnih praznikih ni bilo videti državne ali narodne zastave. Zato ni čudno, da je moralo poseči vmes okrajno glavarstvo v Ptuju, ki je začasno ukinilo nekatere teh nemških društev, »ker gor navedeni napisi in plakati vplivajo izzivajoče na narodno čuteče prebivalstvo mesta in vzbujajo spomine na suženjstvo slovenskega naroda«.

To je prinesel Ptuju hitlerizem

„Kulturbundovci in hitlerjanci“

Nemška narodna manjšina v Sloveniji dobi nov polet po letu 1933, ko prevzame v Nemčiji oblast Hitler. Nekdanji pripadniki nemškega »Herrenvolka« (naroda-gospodovalca) so se z veliko vnemo ogreli za nove naloge, ki jih jim je nakazal nacionalni socializem: osvoboditi in združiti vse izgubljene nemške pokrajine in vse pripadnike nemškega naroda v novo veliko Nemčijo.

V ta namen so bile ustanovljene v Nemčiji mnoge ustanove, ki so z bogato dnevno pomočjo začele s smotrnim delom na »prerojenju« Nemcev v zamejstvu. Tedaj se prvič pojavijo na naših slovenskih ulicah hitlerjanci v svoji značilni noši z belimi nogavicami, ženske v gornještajerskih nošah.

Notranje prerojenje in pridobivanje NE-Nemcev »petokolonašev« so pospeševali Hitlerjevi agenti, ki so imeli nalogo, pridobiti za hitlerizem vse Nemce, nemčurje in od teh odvisne ljudi. Če pomislimo, da je bil na Štajerskem nemški kapital v industriji skoro povsod v popolni premoči, se ni treba čuditi, da je bilo to delo uspešno.

Samo v Ptuju in v njegovi okolici je delovalo 36 zagrizenih hitlerjanskih agentov in ptujska društva so se vsa — s staro gardo vred — navdušeno vključila v to delo. Prirejali so igre, koncerte, predavanja, kjer so predavali mnogi predavatelji iz Nemčije in Avstrije — seveda v čistem hitlerjanskem duhu.

Na Miklavževem večeru 1936 je neki govornik svečano izjavil: »Vsi se veselimo tega majhnega darila, neizmerno pa bo naše veselje, ko se bomo povrnili v naročje našega »führerja« in mu podarili naš Ptuj, ki je bil in bo nemški.«

Nemški športni klub je zlasti zbiral mladino, ki so jo vzgajali in vadili čisto po vojaško. Na pogostnih pohodih v ptujsko okolico, zlasti v Haloze, so se med nemško pesmijo vadili v vojaškem koraku, v sestavljanju bojnih skupin in napadalnih oddelkov.

Otroke so pridobivali v svojem vrtcu, kjer so jim nudili poleg razvedrila tudi južine in slaščice in tako počasi in neopazno zastrupljali nežna otroška srca, jih učili pozdravljati po nemško in peti hitlerjanske pesmi.

V evangeljski cerkvi v Ptuju so obesili zvon z vlitim kljukastim križem, ki ga je lahko vsakdo videl z ene najprometnejših ptujskih ulic. Ta zvon so morali pozneje na pritisk javnega mnenja in oblasti preliti.

Predrznost ptujske hitlerjevske mladine je dosegla svoj višek, ko so dne 20. aprila 1938 — za Hitlerjev rojstni dan — izobesili nemško zastavo s kljukastim križem na mestnem stolpu sredi Ptuja. — Že nekaj dni prej je prišlo do spopada med nemško hitlerjevsko mladino in Slovenci pred Društvenim domom, kjer so Nemci burno proslavljali svoje »Jožefe in Jožice« ter z divjim vpitjem in petjem izzivali slovensko prebivalstvo.

Nasilna priključitev Avstrije hitlerjevski Nemčiji leta 1938 je dala tudi ptujskim Nemcem novega poleta in navdušenja. V Nemčiji so že tiskali zemljevide, ki so kazali celo Slovenijo kot sestavni del »bodoče Nemčije«. — Njihovi cilji so ostali vedno bolj odkriti: z osvojitvijo Slovenije odpreti hitlerjevski Nemčiji pot na Balkan, na Jadransko in Sredozemsko morje.

Velikonemški imperializem se je razgalil, pokazal je svoje zobe.

Tudi ptujski hitlerjevci so bili v svojih izjavah zelo odkriti.

V novoletnem nagovoru predsednika Društva nemških visokošolcev iz leta 1940 beremo od oblasti cenzurirane tudi tele vrstice: »Usoda Nemčije je naša usoda; kajti z Nemčijo (s Hitlerjem, op. pisca) bi propadli tudi mi in naša šele pred kratkim skovana skupnost vsega nemškega ljudstva bi propadla.«

Izzivalno vedenje ptujskih Nemcev — hitlerjevcev se je zadnja leta pred veliko osvobodilno vojno še stopnjevalo. — Danes, po desetih letih svobodnega življenja v svobodni domovini, se nam zde prav nemogoče javne izjave, ki si jih tedaj lahko slišal sredi Ptuja, kakor na primer: »Ko se bo Nemčija revanžirala, takrat lahko Slovenci poberete svojih sedem češpelj in greste iz Ptuja. Tu ste samo prišleki in manjšina...«

Nič manj ni značilna druga izjava: »Slovenija bo kmalu hitlerjevska in takrat se vi Slovenci pripravite!«

In slovensko ljudstvo?

Po 15. letih, odkar je s kapitulacijo stare Jugoslavije in začasno okupacijo doživelo hitlerjevsko društvo v Ptuju svoje **kratkotrajno** in **poslednje zmagoslavje**, brez dvoma zanima čitatelja še eno vprašanje: kako so se Slovenci borili proti nemško hitlerjevski politični propagandi. — Kot znano, je stara »kraljevska« Jugoslavija zadnja leta sama počasi prehajala v tabor totalitarnih držav in ni mogla in ne hotela resno nastopiti proti nevarnosti, ki je tako usodno ogrožala naš slovenski jezik, našo narodno kulturo in politično in gospodarsko svobodo.

Edina sila, ki je v tem času znala pa tudi hotela pravilno oceniti grozotno nevarnost nemškega in italijanskega fašizma, je bila Komunistična partija. Ona je bila edina sposobna prevzeti vodstvo nad vsemi poštenimi ljudmi ne glede na politične in svetovnonazorske razlike in jih povesti v odločno borbo proti največjemu sovražniku našega naroda in vsega človeštva.

Po okupaciji je to delo vztrajno in z mladostnim ognjem nadaljevala in kmalu postala udarna pest revolucionarnega gibanja, ki je dvignilo vse narode Jugoslavije v oborožen odpor proti okupatorju.

Ob 10-letnici osvoboditve Mauthausena

Letošnjega 5., 6. in 7. maja sta Glavni odbor ZB NOV Slovenije in Glavni odbor ZB NOV Jugoslavije organizirala obisk v nekdanje nacistično koncentracijsko taborišče Mauthausen kjer je med vojno trpelo tudi večje število domoljubov iz ptujskega okraja.

Bivši interniranci smo se 6. maja zjutraj zbrali v taborišču, kjer je bilo odkritje spominske plošče vsem Jugoslovanom, ki so pustili svoja življenja v tem zloglasnem taborišču. Nato pa je nekdanji interniranec tov. Dolinšek spomnil navzoče na strahote, ki so jih počenjale pobesnele zveri v nacističnih uniformah nad svojimi žrtvami. Po podatkih, ki jih vsebujejo esesovski arhivi je zgorelo v mauthausenskem krematoriju 128.663 ljudi raznih narodnosti računa pa se, da je bilo poleg teh sežganih še najmanj 80 tisoč ljudi, ki jih gestapovska evidenca ni zajela. Interniranci so bili tudi v podružnicah osrednjega taborišča: v Guzenu, Ebenseeju, Gross Ramingu, St. Valentinu, Wiener Neustadtu, Linzu in drugje, kjer je bilo še slabše kot v samem Mauthausenu. Izmed jugoslovanskih internirancev se jih 12.560 ni vrnilo iz tega taborišča smrti.

Taborišče je preurejeno v muzej. Manj pomembne barake so podrli, ostale pa so ohranjene kakor so bile. V barakah se še nahajajo slamnjače in leseni trinadstropni pogradi. Ohranjena je še baraka, v kateri so bili nastanjeni interniranci — 300 jih je bilo v začetku — na katerih so nacisti izvrševali različne poskuse. Med drugim so internirance iz te barake hranili izključno z ovsom, pšeničnimi otrobi in ječmenom ali prosom. Hrana je bila slabo osoljena in oslajena s saharinom. Ob vsakotedenskih zdravniških pregledih so ugotavljali reakcijo teles na takšno hrano. Tudi iz te barake so jetniki hodili na delo v Wienergraben — v kamnolom. Od 300 jih je ostalo pri življenju 18, ostali pa so bili žrtev poskusov nacistične medicine.

Plinske celice, v katerih je našlo smrt toliko ljudi, so tudi še ohranjene, prav tako celice, ki so opremljene z različnimi aparati za mučenje in mrcvarjenje jetnikov. Tudi krematorij je še ohranjen s svojim visokim dimnikom.

Nekdanjim jetnikom je še v spominu 196 stopnic, ki vodijo v kamnolom Wienergraben. Tod so prenašali interniranci kamenje na golih ramenih in iz tega kamenja je bilo zgrajeno v letih 1939—1945 taborišče, ki je podobno malemu mestu. Za vsako od teh stopnic, za vsak kamen v teh stopnicah je bilo žrtvovanih nekaj desetin življenj. Po teh stopnicah so nosili kamenje tudi amer. piloti, katere so esesovci prisilili, da so čisto goli nosili kamenje neprestano dan in noč, dokler niso popolnoma izčrpani popadali, nakar so jih sežgali v krematoriju.

Ob vhodu v taborišče je postavljen spomenik ujetemu sovjetskemu generalu, ki je organiziral v taborišču upor, ko se je manjšemu številu jetnikov posrečilo pobegniti. General je svojo svobodoljubnost plačal s strahotno smrtjo. Pri —20 stopinjah C so ga 20. februarja 1945 tako dolgo polivali z ledeno mrzlo vodo, da je popolnoma zaledenel. Nato so ga odtalili in končno zažgali.

Komandant taborišča Bachmayer je po osvobojenju pri zaslišanju priznal, da je samoiniciativno lastnoročno pobil 4000 ljudi, kapo tako imenovane »štrafkompanije« Lutz 2000 internirancev, kapo Džorž pa tudi približno toliko. Teh nekaj primerov nam nudi skromno sliko strahot, kakršnih ne pozna zgodovina in ki so grozeč in svarilen opomin na podivjanost in grozote fašizma.

Viktor Žnidar,
bivši interniranec
v Mauthausenu

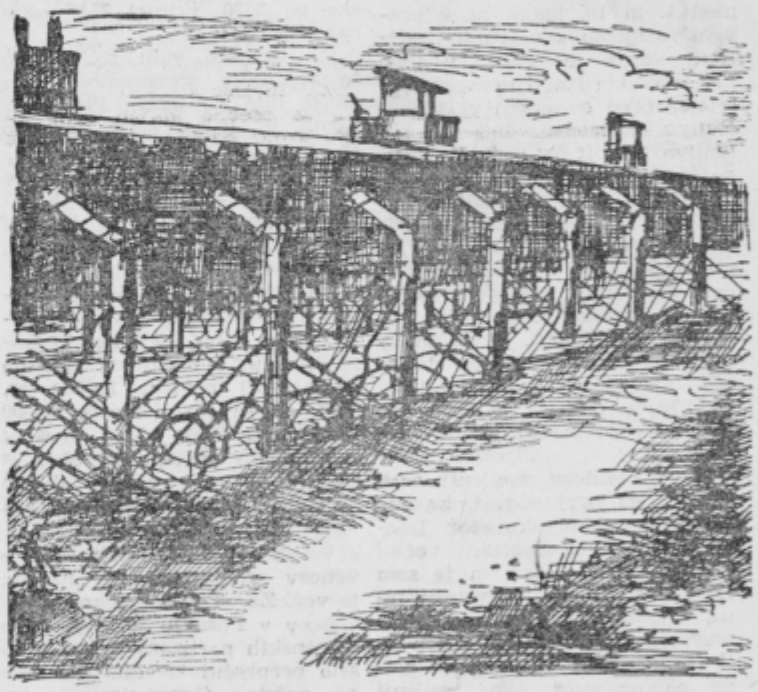

Tajna tiskarna ptujske organizacije KP

v letih od 1935 do 1937, ki je bila pri Klepovem Pepeku v Krčevinah pri Ptuju

(Nadaljevanje z 2. strani)

se seveda ni dosti brigal za popravilo hiše, vendar sva z materjo vedno tukaj stanovala. V tej hiši je stanoval tudi moj dedek. Ta hiša ima tudi to posebnost, da je bila grajena iz vodnega kamna, to je iz tako zvanega »kinžeka«. Ko drevje ozeleni, je hiša popolnoma skrita v gostem gozdu in niso mogli niti najbližji sosedje, to so Bohakovi, Arnuševi, Matjašičevi, Ribičevi, Kosovi in Skuhalovi opaziti, če je kdo po gozdu prihajal h Klepovim. Ta hišica ima dve sobi in eno malo lukunjo za kuhinjo. V eni sobi je stanoval moj bratranec Matjašič, železničar, s svojo družino, v drugi, slabši, pa sva stanovala z materjo, kjer sva si tudi kuhala. Ker sem se pečal s fotoamaterstvom, sem imel v kleti zasilno urejeno temnico za izdelovanje slik.

Samota te hiše in prikriti dohodi. Vse to je bilo ugodno za začasno namestitev tiskarne. Treba pa je bilo paziti še na neke posebnosti. Čez Panoramo in skozi ta gozd je hodil skoraj vsak dan poveljnik ptujske policije, in sicer k staršem svoje žene, to je k Bohakovim. Z njim sem se pogosto srečal. Če je bil dobre volje, mi je rekel: „Zdravo Pepek!“ če pa je bil slabo razpoložen, pa je rekel le: „Dober dan!“. Ker je s Panorame krasen razgled čez Ptujsko polje proti Halozam, na Donačko goro in Boč in dalje v Slov. gorice in na Pohorje ter vodijo lepe stezice tudi skozi Severjev gozd, je bilo posebno ob nedeljah in sončnih popoldnevih veliko izletnikov, zlasti pa zaljubljenih parčkov.

Zob me je tudi vprašal, če je bil pri meni že kdo od znanih komunistov. Ko sem mu povedal, da sta bila pri meni včasih Ilec, verjetno pa tudi Centrih, je skomignil z rameni in dejal, da je škoda. To mi je bilo nerazumljivo saj sem v obeh gledal zanesljiva komunista, vendar ga nisem vprašal, zakaj »da je škoda«. Dejal je, da mora Centriha in Ilca čimprej dobiti in ugotoviti, če ju morda kdo ni videl, ko sta bila pri meni. Zabičal mi je tudi, da se v javnosti ne smem družiti z nobenim znanim ali osumljenim komunistom, ker ima Partijska organizacija zame nekaj posebnega. Poudaril je tudi, da je tudi Zob zame tujec. Zobove besede: »da je zame nekaj posebnega«, so se mi globoko vtisnile v spomin in so me povsod spremljale. Nestrpno sem čakal, kdaj bom zvedel za svojo nalogo. Vsak dan sem hodil čitat »Slovenca«, ki je bil nalepljen na razglasni deski na ogalu ulice nedaleč od pošte. Na časopis smo pisali dogovorjene znake za sestanke. Nekega dne sem opazil s svinčnikom napisano opombo: »Sedaj pa miloščina«. To je pomenilo, da moram priti v sredo zvečer v prvem mraku na dogovorjeno mesto, ki je bilo takrat določeno na cesti med Ožbaltovo cerkvijo in kmetijo Babosekom. Še nikoli prej si nisem tako želel takšnega večera kot tokrat. Tudi v mraku, ki vse tako prikrije, sem čutil svojega prijatelja in dobrega zaveznika. Na določenem mestu sva se srečala z dobrim znancem in si krepko stisnila roke, s katerim se v javnosti nisva »pokazala« in zato tudi nikoli ne pozdravila. Krenila sva proti Štukonu in se ustavila za propstovim marofom. Po debati, ki je bila seveda na prvem mestu o mednarodnem položaju, o delu med zadnjim in sedanjim sestankom, o novicah v najbližji okolici itd., mi je povedal, da bom dobil pisalni stroj in razmnoževalni aparat za tiskanje letakov. Čutil sem se počaščenega, saj mi je Partija zaupala zelo odgovorno nalogo in sem sklenil, da bom napel vse sile, da bom vse stvari čim bolje izpeljal. Zob me je posebej ozoril, da za tiskarno ne sme nihče vedeti kje je, razen naju in tistega, ki si ga moram sam pridobiti, da mi bo pisal matrice in pomagal razmnoževati letake. Razumljivo je bilo tudi, da moj bodoči pomagač ne sme vedeti, od koga imam stroj in kdo mi daje naročila za tisk. Domenila sva se tudi, kdaj in kje bom sprejel novo tiskarno.

V drvarnici sem takoj začel kopati jamo, v katero sem dal zaboj od krompirja. V ta zaboj sem skrbno shranil priprave za tiskanje. Mati me je večkrat vprašala za ta zaboj, toda jaz sem se pametno izgovoril, ker ji nisem hotel delati skrbi in sem ji šele čez par let povedal, kaj je bilo pravzaprav s tistim krompirjevim zabojem. Kopal sem seveda takrat, ko ni bilo nikogar v hiši. Da bi zakril sled, sem izkopano zemljo spravil pred hišo in lepo popravil pocje. V grabi, nedaleč od hiše, sem razkopal nekaj zemlje in jo še od tam nekaj privlekel do hiše za pocje. Mati in Matjašičevi so me zelo hvalili, ker je bil Pepek tako priden in je čisto sam »zrihtal« pocje. Zaboj sem vložil v zemljo tako, da je bila nad njim 10 cm plast zemlje.

(Nadaljevanje na 4 strani)

V počastitev 10. obletnice osvoboditve priredi SZDL Breg v soboto, dne 14. maja 1955, ob 20. uri in v nedeljo, dne 15. maja 1955, ob 16. uri v osnovni šoli na Bregu igro dr. Remca Alojzija

VOLKODLAKI

Osebe:

Anica Seršen	Korošec Ivanka
Meta, njena mati	Alič Slavica
Petrček, sinček	Vrabl Miran
Ivan Poljanec, visokošolec	Pokrajšek Rudolf
Martin Kopše, star kmet	Fabjan Stanko
Fric Zajček, okup. župan	Kožel Alojz
Tipkarica	Rimele Marjeta
2 gestapovca	Rebernak Ignac in Zadravec Franc

Vabljeni!

OKRAJNO GLEDALIŠČE PTUJ

Nedelja, 15. maja, ob 15. uri: Žak Konfino: **»V soboto se poročim«**, komedija v treh dejanjih (štirih slikah). Šestnajstič! Zadnjič!

Četrtek, 19. maja, ob 20. uri: Žak Konfino: **»V soboto se poročim«**, komedija v treh dejanjih (štirih slikah). Sedemnajstič. Gostovanje v Ormožu (Dom »Partizana«). — Predprodaja vstopnic pri trgovskem podjetju »Vzor«.

Humor

ŠKODA ZA NJEN TALENT

Pisatelj John Steinbeck se je nastanil za nekaj časa v Rimu. Najel je izkušeno italijansko kuharico, ki je ob prvi priložnosti pokazala vso umetnost. »Ta talent pač vzamete s seboj, ko se vrnete v Ameriko,« so gostje vprašali slavnega pisatelja. »Prav gotovo ne,« se je glasil odgovor, »ker ne bi mogel pristati na to, da bi takšnega mojstra kuhanja spremenil v navadnega odpiralca konzerv.«

Vlado Klemenčič:

Prišli so opolnoči

Ob desetletnici osvobojenja se s trpkostjo v srcu spominjamo tudi onih dni pred 14 leti, ko so začeli Nemci množično preseljevati naše ljudi s Štajerskega in Gorenskega na Hrvaško in v Srbijo. Vendar se to trpko čustvo tisoč in tisoč izgnancev, ki danes ob desetletnici gledamo novo Jugoslavijo, ki smo zanjo trpeli in jo pomagali graditi, spreminja v zadoščenje; saj naše delo in trpljenje ni bilo zastonj.

Pred menoj je tiskani nemški Seznam izseljenih oseb iz Sp. Štajerske (Verzeichnis der aus der Untersteiermark ausgesiedelten Personen). Je to debela mapa, kjer so po abecednem redu vpisani izseljenci. Pri vsaki družini so poleg imena poglavarja (navadno očeta) navedeni tudi rojstni podatki, poklic in bivališče. Pri ženi, otrocih in drugih družinskih članih pa le ime in rojstni datum.

Podatki niso povsod točni, kar je razumljivo, ker je bil nemškemu preselitvenemu štabu odmerjen zelo kratek rok, da bi čimprej opravil delo, ki mu je bilo naročeno z najvišjega mesta, prav tako manjkajo v seznamu imena mnogih izseljencev, vendar daje seznam v celoti zanimivo sliko.

Pri statistiki, ki jo bom navedel, sem upošteval ves bodoči ptujski okraj (skupnost komun), torej tudi kraje, ki so spadali doslej v ljutomerski okraj.

Izseljenih je bilo iz okraja 607 moških in 557 žensk, skupaj 1164 oseb. Zaradi pomanjkljivosti seznama bi po moji presoji lahko dvignili to število na približno 1300 ljudi.

Od upoštevanih 1164 ljudi jih je bilo v starosti: od 1. do 10. leta 150 ali približno 13 %, od 10. do 20. leta 225 ali pribl. 19,5 odst., od 20. do 30. leta 154 ali pribl. 13 %, od 30. do 40. leta 208 ali pribl. 18 %, od 40. do 50. leta 190 ali pribl. 16 %, od 50. do 60. leta 146 ali pribl. 13 %, od 60. do 70. leta 72 ali pribl. 6 %, od 70. do 80. leta 14 ali pribl. 1 %, nad 80 let 5 ali pribl. 0,5 odstotka.

Če primerjamo desetletja med seboj, vidimo, da število otrok med 1. in 10. letom ni v pravem razmerju z ostalimi desetletji. Vzrok je najbrž v tem, ker so oddali starši te svoje najmlajše pred odhodom v izgnanstvo v oskrbo sorodnikom. Zanimivo pa je, da izkazuje drugo desetletje najvišji odstotek, skoraj 20. Med najnižjimi odstotki je desetletje od 20 do 30, kar je razumljivo, ker jih je bilo mnogo še v nemškem vojnem ujetništvu, precej pa se jih je na kakršen koli način odtegnilo deportaciji. Značilno za nemško brezobzirnost je, da so bili izseljeni ljudje v starosti nad 70 in 80 let, **pa tudi dojenčki, stari nekaj tednov ali celo dni.**

Glede poklicev izseljenih oseb se vidi na prvi pogled, kakšne namene je imel okupator. Izseljeni so bili v pretežni večini šolani ljudje, o katerih je sam Himler, vrhovni šef gestapa pisal v pismu Štajerskemu Heimatbundu sledeče: »Od teh je pričakovati, da bi se mogli glede na osebnost, svoj prejšnji položaj ali politično udejstvovanje upreti procesu regermanizacije in organizirati nova slovenska žarišča nemirov«. Izseljenih je bilo: 68 učiteljev, 3 profesorji, 6 sodnikov, 8 odvetnikov, 3 zdravniki, 1 živinozdravnik, 59 uradnikov raznih strok, 11 študentov, 14 duhovnikov, 11 železničarjev, 13 upokojencev, 72 obrtnikov, 15 gostilničarjev, 39 delavcev, 37 kmetov in kmetijskih delavcev, 18 gospodinjskih pomočnic, 23 orožnikov in 6 finančnih nameščencev.

Tudi ta pregled poklicev po seznamu ni povsem točen, ker pri mnogih izseljencih ni naveden poklic, vendar dobro prikazuje razmerja med njimi. Vidimo, da med izganci ni bilo malo delavcev in kmetov, zlasti, če pomislimo, da so upoštevani le družinski poglavarji.

Drugi del seznama ima naslov Lista zaplenjenih obrtnih obratov na Spodjem Štajerskem. Iz liste sem si izpisal 54 obrtnih obratov iz Ptuja, 12 iz Ormoža in 12 iz drugih krajev ptujskega okraja. Obrate so prevzeli domači nemčurji in priseljenci iz Avstrije.

Toliko statistike.

Toda posezimo nekoliko globlje. V svojih načrtih, da razširijo svoj »življenjski prostor«, so imeli Nemci z našo Slovensko Štajersko in Gorenjsko posebne namene. Ti dve pokrajini naj bi bili kot obmejni deželi velikega nemškega rajha branik nemštva proti jugovzhodu, proti Balkanu. Zato so ju hoteli ponemčiti. Te načrte so imeli napravljene še pred vdorom v Jugoslavijo. V maju leta 1941 pa je šef civilne uprave za Sp. Štajersko Uiberreither predložil načrt, po katerem naj bi se izselilo kar 260.000 Slovencev, to je četrtina slovenskega naroda, v Srbijo, in sicer na ozemlje med Donavo in Kragujevac. Ta načrt ni bil izveden. V naslednjih tednih je bilo več sestankov med vodilnimi nemškimi funkcionarji v Beogradu in Zagrebu, kjer so sodelovali tudi Pavelićevi ministri. Zdaj je bilo število znižano na okrog 180.000. Rezultat teh posvetovanj so bili naslednji. Po prvem valu (kakor so to imenovali Nemci), naj bi izselili iz Sp. Štajerske in Gorenjske 9000 Slovencev, večinoma izobražencev in političnih osumljencev. Drugi val naj bi obsegal 25.000 Slovencev, ki so se naselili na Štajerskem po letu 1914. Tretji val pa naj bi obsegal 65.000 slovenskih kmetov iz obmejnih krajev Sp. Štajerske in 80.000 kmetov iz obmejnih krajev Gorenjske.

Po tem načrtu se je izseljevanje začelo, ne pa tudi končalo. Že pri prvem valu niso dosegli števila 9000, pri drugem pa samo 40 %. Tretji val pa je zaenkrat sploh izostal. Iz nekega tedanjega poročila je razvidno, da je bilo v prvem valu izseljenih v Srbijo in na Hrvaško iz Sp. Štajerske 4687, iz Gorenjske pa 2430, skupaj 7117 oseb namesto 9000.

Pri drugem valu so nastale še znatnejše spremembe, tako da je bilo do jeseni 1941 izseljenih le 10.200 oseb namesto 25.000.

Če seštejemo številke prvega in drugega vala, dobimo 17.317 deportirancev; od tega je bilo preseljenih v Srbijo 6720 ljudi, na Hrvaško pa 10.557.

Pri tretjem valu so nameravali izseliti 20 km širok obmejni pas ob robu Štajerske in Gorenjske, na izpraznjeno ozemlje pa naseliti nemške Kočevarje. Tudi tu so jih namesto 65.000 preselili le okrog 34.000, in sicer večinoma v Šlezijo (prvotno je bilo določeno v Srbijo ali na Hrvaško), obmejnih gorenjskih kmetov pa sploh niso selili.

Vzrokov, da se izselitev Slovencev ni izvršila po načrtu, je več. Že ob preseljevanju Slovencev v Posavju je Poveljstvo slovenskih partizanskih čet skušalo preprečiti izvedbo nacističnih načrtov. Organiziralo je napad na Kozjanskem in na Bučko na Dolenjskem. Ti prvi napadi partizanskih čet so Nemce res precej zmedli, vendar niso mogli preprečiti že začetega preseljevanja. Splošen upor slovenskega ljudstva, ki ga je organizirala Osvobodilna fronta, pa je popolnoma preprečil selitev 80 tisoč gorenjskih kmetov iz obmejnega pasu.

Kakšen je bil postopek pri izseljevanju? Vsi, ki smo to doživljali, vemo predobro, kako je bilo, čeprav skušamo večkrat odpoditi misli na trpke čase, vendar nam že spoštovanje do mrtvih iz naše srede narekuje, da povemo to njim v spomin, zanamcem pa v opomin.

Vsi smo vedeli, da bomo odšli. Le tega ne, kdaj in kam. Le prve žrtve so bile presenečene, ko so prišli ponje, pozneje pa so bili ljudje že pripravljeni. Najnujnejše so imeli spravljeno v kovčkih, nahrbtnikih, vrečah in zavežljajih. »Oni« so prihajali ob vsaki uri, tudi podnevi, a najrajši ponoči. Ljudje so ležali bedé in prisluškovali vsakemu avtomobilu, ki je vozil v okrožju. To je šlo na živce, nekateri so si celo želeli, češ, če že moramo iti, naj bi le brž prišli. Končno so prišli; okrog polnoči ali proti jutru. Časa je bilo pol ure, kvečjemu uro. Po pravilu je smel vsak vzeti s seboj le 50 kg prtljage in 500 din. Nekateri Nemci so »velikodušno« pustili vzeti več, še celo naročali so, naj vzamejo čim več, toda vse to in še od tistega, kar je bilo uradno dovoljeno, so jim pozneje vzeli na zbirnem centru. Pri odhodu je družinski poglavar ali gospodinja morala podpisati izjavo, da prepušča vse svoje premoženje državi.

Deportiranje slovenskih ljudi na Štajerskem je potekalo iz dveh centrov: iz Maribora in Rajhenburga. Iz Maribora so vozili ljudi s transporti, ki so se vrstili od 6. junija do 26. julija 1941. Vseh je bilo 26. Iz Rajhenburga je šlo 7 transportov. Skupaj je bilo torej 33 transportov, v vsakem po 300 ljudi.

Prvi izseljenci so šli v Srbijo. Vozili so jih čez Zagreb, Slavonski Brod, Sarajevo in Višegrad. V Arandjelovcu so jih nemški oboroženi spremljevalci predali srbskim oblastem; tu so ostali dan ali dva. Od tod pa so jih razmestili vzdolž proge v Pomoravju: v Jagodini, Čupriji, Paračinu, Varvarinu, Djunisu in drugod. Iz teh mest so se pozneje izgnanci razšli po vsej Srbiji in Banatu, v glavnem zaradi skromne zaposlitve.

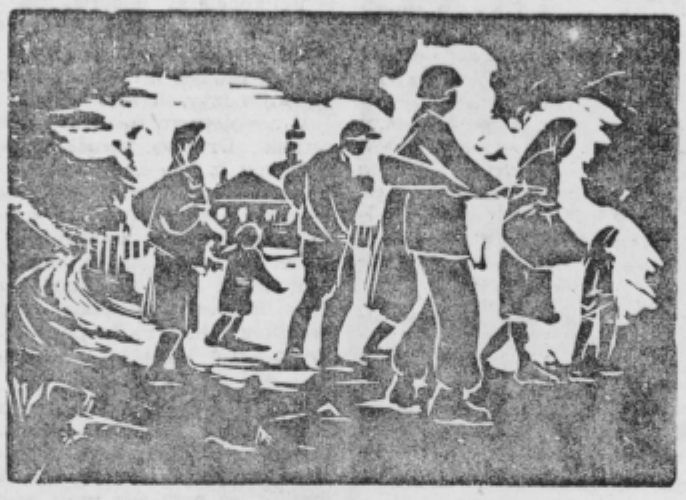

Ljudstvo v Srbiji je slovenske izgnance sprejelo z bratsko ljubeznijo. Večina jih je prve mesece nesebično podpirala in nabrala zanje velike denarne zbirke in živežne potrebščine. Položaj izgnancev na Hrvaškem v splošnem ni bil tako ugoden. Hrana, stanovanje in podpore so bile nezadostne, zlasti pa je bil odnos hrvaških oblasti v NDH do njih hladen in celo sovražen.

Preden nadaljujem z opisom življenja izgnancev v Srbiji in na Hrvaškem še pogled nazaj. Družinski poglavarji, pa tudi posamezniki, ki naj bi bili izseljeni, so preživeli poprej še hude dneve in tedne v sodnih zaporih in v bivšem kapucinskem samostanu v Ptuju ter na borlskem gradu. Zlasti oni, ki so bili zaprti na sodniji, so bili izpostavljeni raznim šikanam, zasramovanju in pretepanju. Mučili so jih telesno in duševno. Duševno so jih trpinčili na različne načine. Izvajali so na primer strahovalne komedije z orožjem, češ da jih bodo postrelili, toda v zadnjem hipu, kakor da so se premislili. O tem režimu so že mnogi izgnanci napisali spomine, vendar v tisku je bilo le malo objavljenega. Najslabše so v splošnem ravnali z izobraženci.

Borl, slikovit grad, danes prijetno letovišče, je za stotine izgnancev »kraj nesrečnega mena«. Interniranci so stanovali v dveh skupinah, eni na gradu, kjer so si napravili ležišča iz smrečja in slame na tleh, drugi na pristavi v istih in še slabših pogojih. Vodo so morali interniranci samotež voziti od gostilniškega vodnjaka pri dravskem mostu. To je bila slavna »Wasserkomanda«, pri kateri je marsikateri internaranec prišel včasih v stik s svojci, ki so ga čakali kje za gostilno in mu prinesli kak priboljšek in novice od doma. Mučno je bilo življenje na Borlu, vendar ne brezupno, saj je velika večina verovala že takrat, da bo za to naduto fašistično svojat, ki jih je uklenila med te zidove, prav gotovo prišel enkrat neslaven konec.

Ko so nas nekega dne le naložili na kamione in odpeljali v Maribor, kjer so nas odložili na dvorišču mejske kasarne in kjer smo se po dolgih tednih sestali z družinami, smo se kar oddahnili, saj smo slutili, da pojdemo na jug, čeprav smo s težkim srcem zapuščali domovino. Ko se je po kratkem postanku v Celju vlak spet premaknil, je nekdo od izgnancev skozi okno zaklical prav glasno »Živelo slovensko Celje!« Radovedno smo čakali, ali bodo vlak spet ustavili in napravili preiskavo, pa ni bilo nič. Ta klic nam je zvenel v srcih vso pot proti Zagrebu, da smo bili vsaj malo boljše volje.

Življenje slovenskih izgnancev v Srbiji, v Banatu, na Hrvaškem, v Bosni in povsod, kamor so se razkropili, je že marsikdo obujal v spominih. Bilo je tu malo težavnejše, tam malo znosnejše, bila je borba za vsakdanji kruh, za obstanek, bili so dolgi dnevi životarjenja brez prave zaposlitve, pa tudi težkega telesnega dela, bile so noči brez spanja, izpolnjene z brezkončnimi pogovori svojcev o domovini, bili so trenutki, ko smo pri ljubeznivem sosedu z zadržanim dihom poslušali na najtišji ton naravnani radio in se veselili kakor otroci vsake dobre vesti. O, koliko bi lahko človek povedal o tem življenju v dolgih štirih letih! Toda predvsem enega ne smemo pozabiti! Že v statistiki sem navedel, koliko je bilo z nami mladine. In ta mladina se ni vdajala samo pasivnemu čakanju in brezplodnim načrtom, ni živela po načelu, ki smo ga često slišali od domačinov: glavno je, da odneseš živo glavo. Ta mladina, pa ne le mladina, tudi 30- in 40-letniki, so aktivno posegli v obračunavanje z našimi sovražniki.

Ko je bil 20. oktobra 1944 osvobojen Beograd in se je v njem osnoval odbor Osvobodilne fronte slovenskega naroda ter se je ustanovila Slovenska brigada iz Srbije, je mnogo naših izgnancev, zlasti mladine, vstopilo prostovoljno v to brigado. Določeno je bilo, da ravno ta brigada odločilno poseže v boj, ko se bo osvobajala naša Slovenska Štajerska. Toda prišlo je drugače. Položaj fronte v Sremu je zahteval, da so poslali to našo slovensko mladino na sremsko fronto. V težkih bojih 17. januarja 1945 je umikajoča se fašistična vojska še enkrat napadla z vso silo, potisnila sosedno bolgarsko brigado nazaj in tako obkolila jugoslovansko divizijo, v kateri so bili naši fantje. Bolgari bi bili z malo več napora le vzdržali sovražnikov pritisk, vendar so popustili. Padlo je 300 slovenskih borcev, med njimi tudi naši ptujski fantje. Isti Bolgari, ki so se v Sremu brez potrebe umaknili, so potem prišli v maju 1945 kot osvoboditelji na Štajersko. Njihov pohod skozi naše kraje nam je še v spominu.

Sinovi slovenskih izseljencev, ki so padli ta dan na fronti v Sremu (pri Opatovcu), pa tudi oni, ki so izkrvavelí na drugih bojiščih, so pomagali s svojimi mladimi neizživetimi življenji podzidati stavbo, ki jo gradimo dalje mi živi, našo novo socialistično domovino Jugoslavijo. Če nas v vsakdanjem življenju srečujejo tu in tam kake male težavice in tegobice, spomnimo se teh svojih ljudi in še stotisočev drugih, ki so junaško umrli, da mi živimo. Slava spominu junakov: Marjana Rudolfa, Milivoja Majcena, Dušana Šterka, Hinka Medika, Rudolfa Štarca, Jožka Mrevljeta, Langusa, Toma Majerja, Dušana in Boška Novakoviča in vseh onih, za katere za sedaj ni na razpolago podatkov!

Tajna tiskarna ptujske organizacije KP

v letih od 1935 do 1937, ki je bila pri Klepovem Pepeku v Krčevinah pri Ptuju

(Nadaljevanje s 3. strani)

Bilo je nekega dne, ko je bila predstava v gledališču. Ni še legel mrak na zemljo, ko sem že bil na Panorami in opazoval, kdo vse gre iz mesta. Ugotovil sem, da Ptujčeni tod nocoj ne morejo delati zaprek, kvečjemu žandarji, če bi se napotili sem v patrolo. Približal sem se cesti in nestrpno čakal 23. ure. Poslušal sem korake mimoidočih, kako so postajali čedalje močnejši in kako so se nato zopet zgubljali v temni noči. Poslušal sem tudi udarce ure na gradu, ki so jih nato potrdili močnejši udarci ure v cerkvenem stolpu, ki je bila za nekaj sekund za grajsko. Ko je ura odbila enajst krepkih udarcev, sem se pognal s kolesom v mesto. Prekrižaril sem važnejše ulice, da bi videl, kdo je na ulici. Ko sem se peljal mimo orožniške postaje, sem videl, da je luč samo v sobi, kjer je dežurni. Peljal sem se še do policijske postaje in sem opazil, da je krenil debeli policaj proti parku. Nato sem krenil proti cerkvenem stolpu in se približeval gledališču pri zadnjem vhodu. Iz stranskih vrat gledališča je padala medla svetloba na hodnik na stol, na katerega je bila prislonjena kulisa, ki je prdstavljala drevo. Prislonjena kulisa je pomenila, da vstop ni nevaren. Ko sem se približal vratom, sem opazil da gre preko odra vitka visoka postava, v kateri sem spoznal opisano osebo. Da je to prava oseba, je dokazovala tudi kapa, ki je bila nazaj obrnjena.

Ko sem ga vprašal: »Ali bi lahko dobil 7 kart za naslednjo gostovanje opere,« mi je odgovoril: »Prodajamo jih samo po parih«. Tako sva oba spoznala, da sva prava. Pojasnil sem mu, da je bilo nocoj doslej še vse v redu. Nato se je izgubil pod oder, odkoder je privlekel dva kovčka. Ko mi jih je izročil, je dejal: »Midva se nikoli nisva srečala, tudi danes ne.« Vožnja dveh kovčkov na kolesu je bila seveda zelo nerodna, a glavno je bilo to, da nisem srečaval ljudi. Na grajskih njivah za gradom sem se nekoliko odpočil, nato pa sem pohitel domov. V drvarnici sem pregledal pisalni stroj in ostalo aparaturo. Oboje sem skrbno spravil v krompirjev zaboj, ki sem ga previdno zakopal.

Ker je bilo platno za razmnoževanje letakov že izrabljeno, ga v gledališču nisem dobil. Kako sedaj nabaviti drugega? To je bila zelo težka naloga, ker nisem mogel nikomur povedati, čemu mi je potrebno. Pri tem sem se spomnil sosedovega Frančka, ki je bil za trgovskega pomočnika v veletrgovini Lenart. Nanj sem se zanesel, da me ne bi izdal. Med balami sva dolgo časa iskala primerno platno. Vmešal se je neki pomočnik in je hotel vedeti, zakaj rabim takšno platno. S Frančkom sva se izgovorila, da rabiva to platno za sito. Izbrano platno ni čisto odgovarjalo, toda pri skrbnemu ravnanju je bil vseeno uspeh.

Nadaljnja naloga je bila, da si pridobim zanesljivega človeka, ki bi pisal matrice. Tudi to mi je končno uspelo. Obrnil sem se na tovarišico Milko, o kateri sem vedel, da je napredna in tudi zanesljiva. Bila je pripravljena, da piše matrice.

Čez nekaj časa sem dobil precej matric in tudi primernega papirja. Dobil sem tudi tekst za letake. Naslov je bil: »Poziv delovnemu ljudstvu«. S preprosto in jasno besedo je Komunistična partija razkrinkovala umazano politiko raznih strank, ki so delale v imenu izkoriščevalskega razreda, kot so bili najbolj izraziti JRZ, zastopnica klerikalnega kapitala, in JNS, v glavnem zastopnica ostalega kapitala. Na konkretnih ptujskih primerih je bilo dokazano, kako tovarnarji, nekateri trgovci in večji obrtniki ter cerkvena gosposka živijo v razkošju na račun žuljev delovnega ljudstva. Razkrinkovala je tudi zločinski in grabežljivi fašizem in hitlerizem in zato navajala številne in podkrepljene dokaze. Stalno je pozivala delovno ljudstvo naj bo enotno v borbi za mir, v borbi proti imperialistični vojni, v borbi za razne ekonomske in politične pravice itd.

Ljudje so kar hlastali za komunističnimi letaki, saj so želeli, da bi zvedeli čim več resnice. Posebno so bili zadovoljni, če je bil razkrinkan kakšen izkoriščevalec. Letaki so bili pogosto raztreseni. Poskrbljeno je bilo tudi, da so dobile letake vplivne osebe oblasti kot sreski načelnik, mestni župan, komandant mesta, žandarmerijski kapetan. Letake so jim poslali kar po pošti. Seveda so bili zelo razburjeni, ker so prejeli kar po pošti tako lepe pozdrave od komunistov, ki so jih imeli silno v želodcu. V časopisju so jih proglašali za največje barabe in razbojnike, toda teptano ljudstvo jim kljub največjem prepričevanju ni moglo verjeti, da bi bili komunisti zares tako strašni ljudje. Žolčno so preiskovali, kdo tiska letake in jih raznaša po mestu in okolici. Večkrat so tjavdan pozaprli že znane komuniste, vendar jim niso mogli ničesar dokazati. Neznani komunisti so bili v tem času kot za načasč še bolj aktivni in so izdajali nove serije letakov. To je oblastnike še bolj razkačilo. Končno jim je le uspelo, da so odkrili enega od glavnih trosilcev letakov, to je Koroščevega Pepeka. Bil sem v nevarnosti, da bodo sedaj tudi mene izsledili. Toda Koroščev Pepek, ki so mu našli letake, je osebo, ki mu je dala letake čisto drugače opisal. Tako jim je čisto zabrisal sled. Takrat so zaprli tudi Ileca in Kunsteka. Pri teh dveh niso našli nobenih letakov in so ju po nekaj tednih mučenja končno izpustili.

Tako je ostala tiskarna še dalje prikrita in se je tiskanje dalje razvijalo. Milka je pisala matrice lepo in brez napak. Večkrat sem jo opozoril, zlasti pa ob kakšnih racijah po mestu za komunisti, naj ne pozabi, da z njo nisva nikoli pisala nobenih letakov, da ne ve, da imam jaz doma pisalni stroj in razmnoževalni aparat. Toda ona mi je hitro odgovorila: »Seveda ne vem, saj mi nisi nikoli ničesar pripovedoval.«

Tako zadržanje partijcev in SKOJ-evcev pred razrednim sovražnikom je dajalo vsakemu članu še več poguma in smelosti, da je delal še z večjo vnemo, saj je bil trden, da ga sotovariš ne bo izdal. Zaradi dobrega zadržanja in doslednosti komunistov v uresničevanju raznih težkih nalog in trdne organizacije je ostala tiskarna še vedno skrita in tudi dobro ohranjena. Vedno sem pazil, da je bila pri meni dobro skrita. Po vsakem tiskanju je bila moja najvažnejša naloga, da odpravim vse sledove tiskanja, da spravim stroj in razmnoževalni aparat v krompirjev zaboj in ga zakopljem v drvarnici. Nato pa sem odnesel letake na dogovorjena mesta in jih oddal tovarišem, ki so bili zadolženi za trosilne akcije. Vsi, ki so bili udeleženi v teh akcijah, so imeli pripravljene tudi alibije, to je potrebne izgovore, kje so bili usodnega večera, ko so bili raztreseni letaki v primeru, če bi bili aretirani.

Čeprav je bila tajna tiskarna pri meni dobro skrita in je dobro delovala, vendar je sčasoma postala potreba, da se premesti.

Kako je bila tiskarna premeščena na drugo mesto in o svojem nadaljnjem delu pa nam bo povedal Pepek ob kakšni drugi priliki...

Maribor, dne 10. maja 1955.

Nekaj iz Sagadinovega gradiva NOB,

ki je pod muzejskim varstvom

Lani 25. novembra je prešlo v varstvo muzejskih zbirk v Ljubljani in lokalne muzejske zbirke v Srečah pri Makolah deloma pa tudi Mestnega muzeja v Ptuju več dragocenih ilegalnih predmetov, ki so bili ves čas okupacije in leta po osvoboditvi dobro spravljeni pod deskami na podstrešju bivše Sagadinove hiše na Vrazovem trgu štev. 1. Ta dan se je na omenjenem podstrešju sestala 4 članska komisija skupno s tov. Zvonkom Sagadinom in dvignila ter pregledala in prevzela gradivo iz narodnoosvobodilne borbe ki ga je tov. Zvonko Sagadin, znan ptujski revolucionar in borec namenil muzejskemu varstvu.

Sagadin Zvonko pred spomenikom v Srečah

Med 31 najdenimi in prevzetimi predmeti, ki so za zgodovino delovanja ptujskega SKOJ in naprednega gibanja med mladino neprecenljivega pomena, je med drugim tudi 10 tipkanih strani obsegajoči referat o delu SKOJ med srednješolci ki ga je imel leta 1938/1939 tov. Zvonko Sagadin na vseslovenski konferenci srednješolcev v Krškem julija ali avgusta 1939. Vsebina tega referata bo nedvomno zanimala srednješolsko in ostalo mladino iz ptujskega okraja, zato smo zaprosili tov. Zvonka Sagadina za kopijo.

V uvodu je poudarjeno bistvo mladinskega vprašanja ter fašizma in mladine kakor sledi dobesedno:

»Bistvo mladinskega vprašanja je v ekonomskem zatiranju in sploh socialnem zapostavljanju mlade generacije. I. B. (Ivan Bratko op. ur.) je v »Sodobnosti« (Letnik 1938 I—) z mnogimi izvirnimi podatki podkrepil svoje prikazovanje socialnega položaja slovenske mladine. Iz tega prikaza sledi da ni zapostavljena le delavska ali kmečka mladina, ampak mlada generacija sploh vključno velik del meščanske mladine, katere telesni razvoj je sicer zasiguran, ki pa ravno tako kakor ostala mladina ne more razmahniti svojih duševnih sposobnosti. Kar se tiče srednješolske mladine, se ta rekrutira iz malomeščanskih kmečkih, delavskih in meščanskih vrst; ona ni zaposlena v procesu proizvodnje, ampak se pripravlja v šoli na svoj poklic v raznih panogah gospodarstva, državne uprave in v javnih službah. Srednješolci so bodoča inteligenca. Ne glede na to, da so srednješolci pogosto iz revnih družin ki jim ne morejo zasigurati dovoljne hrane, obleke, šolskih knjig itd. je ves današnji socialni sistem tak da jim onemogoča svoboden razvoj telesnih in duševnih sposobnosti. Razen tega je pa danes, v dobi splošne krize kapitalizma, njihova bodočnost temna in negotova in obstaja za njo kakor za vso ostalo mladino resna nevarnost, da postane žrtev v raznih vojnih avanturah ki jih pripravljajo fašistični oblastniki.

Toda to dejstvo splošne socialne zapostavljenosti mladine je le osnova našega razpravljanja o mladinskem vprašanju. Nas tu bolj zanima vprašanje, ali odkriva mladine spričo takega nepovoljnega položaja tudi take lastnosti, ki kažejo, da je mladina proti da se mladina protivi takemu zatiranju in da je odločena borjti se za pravično in lepšo bodočnost. Na to vprašanje moramo odgovoriti z: da! Mladina in tudi srednješolska mladina kaže dovolj borbenosti in odločnosti, da se izkoplje iz tega nepovoljnega položaja in da si izgradi lepšo bodočnost. Borbenost in odločnost mladine sta pa tudi temelj za mladinsko gibanje, ki si zavestno postavlja cilj, braniti interese mladine že danes dvignitj; današnje življenje in ji priboriti lepšo bodočnost. V mladini je zakopana velika družbena sila in fašizmu gre ‚zasluga', da je prvi spoznal to udarno moč mladine, zlorabil pa jo je za svoje izkoriščevalne in osvajalne namene.

Fašizem, ta najbrutalnejša diktatura velikega kapitala je prvi spoznal na pol nezavedna, a v bistvu napredna stremljenja mladine. V nekaterih deželah se mu je jo posrečilo popolnoma zajeti v mreže največje demagogije, ki jo je svet kdajkoli videl. Pri tem je zlorabljal in še zlorablja na najostudnejši način njene plemenite težnje po znanju, po sodelovanju v procesu proizvodnje, njene želje za lepoto in kulturo. Fašistični državi ni žal ne denarja ne truda, da popolnoma osvoji srce in dušo mladine. Sama centrala nemških mladinskih fašističnih organizacij zaposluje preko 800 uradnikov, neglede na ogromne kadre plačanih velikih in malih mladinskih »Führerjev«.

Oglejmo si sedaj, kako je fašizem pozitivne lastnosti in težnje mladine preobrnil in jim dal ostuden nečloveški pečat. Željo mladine po znanosti je izkoristil za to, da ji je dal »znanost« o rasah, o »skupni krvi«, o vzvišenosti lastne rase itd. Njeno ljubezen do naroda je pretvoril v sovraštvo do tujih narodov in ras. Željo mladine da sodeluje v državni upravi in procesu proizvodnje je izkoristil fašizem za to da ji je dovolil igrati komediantsko vlogo policije. Znano je, da ima nemška fašistična mladina pravico kontrolirati po privatnih stanovanjih, ali tam res kuhajo »Eintopfgericht« ali so vsi moški člani družine na delu itd. Ostalo mladino pa je poslal v delovne tabore, da gara zastonj pri izgradnji strateških in vojaških objektov.

Pod pretvezo, da so Židje največji sovražniki naroda je fašizem nagnal mladino, da požiga in pleni židovske domove in molilnice. Bili so tudi slučaji uboja židov. Željo mladine po športu je fašizem izkoristil, da jo usposobi za vojaško disciplino. Zavest mladine, da je sama še neizkušena in da mora poslušati nasvete starejših je fašizem pretvoril v hlapčevsko vero v avtoriteto in nezmotljivost »Führerjev«. Pri tem je mladino naščuval na sovraštvo proti lastnim staršem, ki so ostali zvesti principom demokracije. Fašizem je pretvoril čut povezanosti mladinca s kolektivom v brezsmiselno tovarištvo ljudi, ki gredo kakor ovce kolektivno in brez lastnega razmišljanja v smrt.

V splošnem lahko rečemo: Fašizem je stvoril takega mladinca, ki najbolj odgovarja izkoriščevalnim in osvajalnim interesom fašizma mladinca, ki ne zna samostojno misliti, ki pozna le hlapčevsko pokoršč'no do »Führerja«, ki živi v idealih, ki so že par sto let mrtvi mladinca, v katerem živijo vsi nizki instinkti židovskih pregonov, mladinca, ki bo zadovoljno umiral na bojnih poljanah za interese tujih gospodov. Razume se, da se bo tudi v fašističnih državah upiral pravi čut mladine takemu brezobzirnemu početju. Fašizem torej ne more zastopati interesov mladine. Nasprotno, on je v bistvu njen najhujši sovražnik. On izkorišča le lahkovernost in nejzkušenost mladine in jo samo slepi z blestečimi frazami in sijajnimi uniformami.«

Iz prednjega odlomka referata tov. Zvonka Sagadina se vidi, kako se je velik del napredne mladine zavedal takratnega položaja ob preteči fašistični nevarnosti, ki je prodirala tudi v naše kraje ter uničevala vse kar je bilo naprednega in nepokornega, pa tudi izzvala odpor neziomljivih sil našega ljudstva, ki so doprinesle časten delež k uničenju fašističnega aparata.

V kolikor nam bo dopuščal prostor in v kolikor bo to želja bralcev, zlasti pa mladine bomo pozneje objavili tudi ostale odlomke. VJ.

Slovenske balade in romance

V založbi »Kmečke knjige« je izšla knjiga najznačilnejših pripovednih pesmi, ki so izbrane iz bogastva ljudske pesmi in tvornosti naših pesnikov od Fr. Prešerna do Petra Levca. K je prav pred kratkim izdal knjigo svojih pesmi.

Nad 40 let je tega, ko je izšla knjiga z istim naslovom pri Mohorjevi družbi. To je bila ena tistih redkih knjig te družbe, ki so jo naši domovi sprejeli z resničnim veseljem in ki so jo znova in znova prebirali mladi in stari in si ogledovali slike — ilustracije pesmi. Toda teh knjig je danes še prav malo ohranjenih. Tako je bila zares nujnost, da izpolnimo vrzel s knjigo slovenskih balad in romanc, ker smo tako knjigo pogrešali v domačih javnih in šolskih knjižnicah.

Knjiga je razdeljena na tri dele. V prvem delu so izbrane pesmi iz ljudskega zaklada. To so pesmi o »Lepi Vidi«, »Mladi Bredi«, Ravbarju, Kralju Matjažu itd. V drugem delu so klasične slovenske balade in romance — pripovedne pesmi Fr. Prešerna, Fr. Levstika, S. Jenka, Stritarja, Gregorčiča, Aškerca in še nekaterih vodilnih pesnikov prejšnjega stoletja. V tretjem delu pa je izbrana epika sodobnih pesnikov, kjer so zastopani pesniki: Moderne: Kette, Murn, Župančič in Cankar ter nato njih vrstniki (R. Maister, Cvetko Golar, Petruška, Vladimir Levstik, P. Golia in Al. Gradnik in nasledniki, ki segajo v naš čas, ko se uvršča v zbirko pesem Srečka Kosovela in M. Klopčiča ter balade iz pesnikov našega osvobodilnega boja Matije Bora, Kajuha in drugih.

Tako je v knjigi 111 pesmi, ki so izbrane iz del 32 pesnikov. Posebna privlačnost knjige so ilustracije, skupaj 80 slik, ki sta jih narisala naša priljubljena slikarja-ilustratorja Gvidon Birolla in Maksim Gaspari.

Knjiga je že v prodaji in bo v svoji lični zunanji podobi z barvno sliko »Lepe Vide«, na ovitku vabila da jo uvrstimo med knjige domače in vsake javne knjižnice, kar bomo vedno radi segali po njej in je ne bomo mogli pogrešati.

Stearinske ali parafinske sveče

Med stearinsko in parafinsko svečo je precejšnja razlika. Parafinska sveča je kvalitetnejša, zato dražja. Ptujsko grosistično podjetje je nabavilo pri »Koloniale« v Mariboru skoraj tono stearinskih sveč ki so bile označene kot parafinske, in seveda kot takšne zaračunane. Ker se takemu načinu trgovine pravi po domače tudi prevara ali ukana, je bilo mariborsko podjetje predano Gospodarskemu sodišču.

Telovadna akademija v Markovcih

V nedeljo 8. maja je priredil TVD »Partizan« Markovci v počastitev 10-letnice osvoboditve telovadno akademijo, katera je obsegala 12 točk.

Prvo so nastopile pionirke pod vodstvom tov. Toplak Silve z vajo »Barčica po morju plava«, s katero so sodelovale na okrajnih tekmah v akademskih sestavah in tam dosegle prav dober uspeh. Sledil je nastop pionirjev s prosto vajo pod vodstvom tov. Premzl Romana. Tudi s to vajo so se udeležili pionirji okrajnega tekmovanja in dosegli prav tako prav dober uspeh. Mladinke s prostimi vajami in pa s simbolično vajo »Moja mamica« so se prav dobro odrezale in požele navdušen aplavz gledalcev. Prav lepo je bilo gledati zagorela telesa mladih pionirjev, ki so izvajali preskoke preko konja, od katerih so nekateri izvajali tudi salto. Člani so nastopili s prostimi vajami in pa na orodju, in sicer na bradlji, na kateri smo videli par lepih vaj, premikov in ostalih prvin.

Opaziti je bilo, da ti telovadci vsekakor premalo trenirajo, kar je stara navada in jo bo treba odpraviti, če hoče društvo doseči uspehe tudi v tej panogi telesne vzgoje. V zadnji točki akademije so nastopili člani in članice z narodnimi plesi. Na akademiji je sodelovala tudi nižja gimnazija z zborno recitacijo v počastitev 10-letnice osvoboditve. Prav tako je prvič nastopil po dolgem času tudi pevski zbor Prosvetnega društva Markovci pod vodstvom tov. Kafola, ki je zapel par narodnih in borbenih pesmi ter pokazal z nastopom, da se bo postopoma zopet povzpel na tisto kvalitetno višino, kot je bil pred leti. Temu zboru in prav tako tudi telovadnemu društvu bi trebalo več mladine, in to predvsem tiste, ki izstopi iz šole in potem tava sem in tja in bi jim bila takšna društva kot nekak vodič v kulturnem in vzgojnem razvoju njihove mladosti. Morale bi vse organizacije in pa predvsem SZDL skrbeti za večjo udejstvovanje mladine v organizacijah, s čimer bi se dvigala kulturna in politična zavest našega mladega človeka, za katerega gradimo našo bodočnost.

Prosvetna dvorana, v kateri je bila telovadna akademija, je bila polno zasedena in je publika navdušeno pozdravljala vsako uspelo potezo telovadcev in pevcev. Dne 5. junija bo slavila občina Markovci svoj prvi občinski praznik. Takrat bomo imeli priložnost videti naše mlade telovadce tudi na prostem, kar bo vsekakor še lepše in se jim bodo pridružili še tovariši iz sosednih društev, kot so to Dornava, Cirkulane, Vid, Ptuj itd. Pred tem so še druge naloge, kot je proslava 10-letnice osvoboditve v Ptuju in pa pokrajinski zlet v Celju. Zato bo še in še gorela ponoči luč v telovadnici, kjer se zbirajo člani Partizana. Po delu na polju v poznih večernih urah zbirajo in žrtvujejo svoj prosti čas v dobrobit skupnosti za lepše življenje v naši socialistični domovini, ki so jo pred desetimi leti osvobodili prav partizani, po katerih nosi telovadna organizacija ime. Vsekakor to ni v čast mladini, ki stoji ob strani in se noče vključiti v organizacije, temveč zapravlja svojo mladost s pohajkovanjem.

(Zd. Vl.)

Naše zdravje

je odvisno od pravilne prehrane!

V teku je delo na vrtovih. Posejmo in posadimo vrtove s semeni in sadikami različne zelenjave, da ne bo naša prehrana čez poletne mesece brez presne, pozimi pa brez konservirane zelenjave. S tem bomo varovale zdravje svoje družine. Zdaj moramo misliti na to in poskrbeti, da bomo imele na razpolago, kar bomo v kuhinji vedno potrebovale.

Človeško telo potrebuje za pravilen razvoj in normalno življenje primerno hrano. Tega se zaveda večina ljudi, zlasti pa tisti, ki je nimajo dovolj. Vsaka gospodinja bi morala biti o tem poučena enako pa tudi vsi, ki odločajo o ljudski prehrani, ki jim morajo biti znana načela pravilne in zdrave prehrane. Od hrane je odvisna človekova storilnost, njegova delazmožnost pa tudi kakovost opravljenega dela in izdelka. Ob ustrezni prehrani se podaljša doba delazmožnosti in življenjska doba. Vrednost hrane spozna marsikdo žal šele, ko je bolan, ko mu je dieta edini uspešni način zdravljenja. Večkrat pa skrajša upoštevanje navodil pravilne prehrane celo zdravljenje in obvaruje človeka dolge bolezni.

Če priznamo koristi do dobre strani pravilne prehrane, se še vprašamo, kdaj je torej prehrana res pravilna in ustrezna.

Ni dovolj, če zahtevamo kalorično hrano. Večjega pomena je njena zaščitna vrednost, ko vsebuje določeno količino polnovrednih beljakovin, vitaminov in rudninskih snovi. Pravilna in odgovarjajoča bo naša prehrana edino, ko bo mešana, pravilno sestavljena, zadostna, zdrava, skratka takšna, da bo vsebovala snovi, ki jih potrebuje naše telo (sladkor, maščoba, beljakovine, vitamini, rudninske snovi, voda itd.) v pravilnem sorazmerju. S hrano hočemo obvarovati človeku moč in zdravje, kar mu je potrebno za življenje in za vsakdanje delo.

Nepravilna in enostranska prehrana povzroča telesno šibkost, neodpornost, majhno delovno zmogljivost in sprejemljivost raznih bolezni in obolenj. S tabletami in tekočimi zdravili je nemogoče nadomestiti pomanjkanje pravilne hrane. Tega se žal še marsikdo ne zaveda in zaradi tega je veliko žena, ki se še premalo poglabljajo v probleme prehrane. Enoličnost, prepogosto ponavljanje istih jedil, stalno pripravljanje na isti način in slaba kuhinjska tehnika so vidni dokazi zanemarjanja tega problema. Naša ljudska oblast posveča vedno več skrbi problemom prehrane, ker se zaveda, da je to ena najvažnejših potreb delovnih ljudi, zato pa tudi istočasno odpravlja napake, ki so trenutno v naši prehrani.

Poleg tega, da uživamo premalo zelenjave, uživamo tudi premalo mleka, čigar poraba na osebo je zelo nizka, pa tudi sira in mlečnih proizvodov sploh. Seveda ne smemo pogrešati v prehrani jajc in mesa, zlasti ribjega, ki je zelo redilno in lahko prebavljivo. Ob vsem tem pa ne bi smeli prezreti velikega pomanjkanja sadja in zelenjave v prehrani ljudi na podeželju, čeprav imajo za oboje tam največ možnosti.

Gospodinje ne pozabite, da prištevamo zelenjavo in sadje med živila, ki predstavljajo zaščitno vrednost v naši prehrani. Brez teh ne moremo biti zdravi, ker bi z njima pogrešali vitamine in rudninske snovi, brez katerih ne bi mogli biti zdravi in krepki. Varujmo svoje ljudi obolenj zaradi pomanjkanja vitaminov, neodpornosti telesa in telesnih hib ter napak, zato pa več mislimo na prehrano in uspeh ne bo izostal.

Še vedno nakupovalci z gotovino

Na ptujsko tržišče, to se pravi na sejme in sploh na teren, prihajajo še vedno nakupovalci s polnimi aktovkami denarja. V tem pogledu so se v zadnjem času pregrešila podjetja: Klavnica v Prevaljah, podjetje »Zlatar-Bistrica«, »Klavnica in mesnica Griže pri Celju« in »Mesnica v Laškem«. Inšpekcija tržišča je nakupovalcem teh podjetij zasegla pri njih najdeno gotovino ter jih zaradi očitnega finančnega prekrška predala pristojnemu organu OLO v postopek.

SODOBNI ROMAN

NA KMETIH

IVAN POTRČ

(19)

Predramil sem se hipoma in docela, sedel in nastavil ušesa. Da, bile so Toplečkine stopinje — sem proti gumni se je napotila! Otrpnil sem, tako sem se ves napel hkrati pa se tudi že ves vznemiril. Srce mi je začelo nabijati, brada sama od sebe migetati.

Te previdne stopinje je zdajci presekal rahel tresk — bila je vštric hleva, zadela je v jarem — zatem domala strahovito glasen padec jarma, ki se je sesedel in zarožljal z verigasto gožjo. Pes je bevsknil zacvilil in dva ali trikrat zalajal. Še tisti trenutek so se stopinje, ki so obstale z mojo pametjo vred, obrnile in odšle po pocjah nazaj, ko da bi se jim kdo ve kam mudilo.

Planil sem se nekako spotoma pozapel ter se bolj spustil ko odstopical po lestvi, da sem zdrsnil z dlanmi po njih in si ji vse pozaskalil. Hotel sem jo dohiteti, jo poklicati toda dverce so zacvilile, železni zapah je votlo podrsnil in padel.

»Zefa!« sem naglo siknil, zatem pa sedel na prag od gumne in požrl slino.

Poslušal sem kdaj se bo zapah znova odrinil kdaj bodo zacvilile dverce, čeprav..., čeprav sem koj vedel, da je vse to norija.

Streslo me je, da zazeblo me je — noč je bila hladna vse zvezde so bile na nebesu, mesec njimi mesec tenak kakor srpec in sam — daleč okoli njega ni bilo nobene zvezde. Zapel sem si suknjič, se dvignil da bi se zavlekel nazaj na hram, ko je znenada padla luč skozi križe na hišj in po dreviu v okolu.

Strahovito me je zamikalo, da bi jo vsaj za trenutek zagledal. Odplazil sem se po prstih čeprav sem bil bos, pred okni, pa poskočil, da bi videl skozi v izbo. Zagledal sem jo in se še enkrat pognal. Stala je sredi izbe v jopici in v rdeči kiklasti spodnjici, ogrnjena čez ramena z volneno ruto — da bila je k meni namenjena, me je spreletelo — z rokami, dvignjenimi nazaj, ko da bi jih nameravala zdaj zdaj »kleniti v zatilju, da so se ji pridvignjene prsi napenjale, ter nepremično zrla predse, nekam na mizo in proti luči. Pomaknil sem se nazaj, do okola in se zadenski povzpel na rante. Tako sem bil višje in sem laže kaj videl. Ženska je po vsej priliki stala in poslušala Topleka iz hiške. Videl sem jo, kako je stisnila ustnice, da se je videla kar surova; videl sem kako je prijela s tistimi dvignjenimi rokami ruto na ramenih, jo potegnila čez razogljave lase, nanagio in skorajda jezno povedala na moč počasi in brez brige, da me je spreletelo:

»Oh — jezus v hlevu je nekaj zarožljalo, k živini sem pogledala!«

Nič sem slišal, bolnika iz zadnje hiške nič. Ali najbrž jo je znova nadlegoval, kajti vnovič je stala in poslušala ustnice še tesneje stisnila, potresla jezno z glavo, da so se ji kite spustile po plečih, stopila k mizi vzela luč, zagnala spotoma volneno ruto na svojo posteljo v izbi in odšla počasi in skoraj sklonjena v hiško.

Spustil sem se z rant in stekel pred hram, kjer je bilo okno iz hiške — tudi zavoljo nje, da bi jo videl v sami jopici. Oknice so bile priprte, vendar pa spuščene da sem videl, ko sem se vzpel na brajdo, vse skoznje. Luč z zakajenim cilindrom je bila postavljena na sredi police na oknu ona sama pa je sedela na skrinji, z rokami na krilih, kakor sem jo kdaj že videl, ter z razprtimi očmi zrla preko postelje in bolnika ko da bi poslušala steno.

Če sem prej slišal samo Toplečko, sem tu pred hramom slišal oba. Bolnik je pohlipaval, zakrilil nekaikrat s tisto preklasto in do lakti razgaljeno roko, ko da bi kaj lovil da je bilo grozno videti, zatem pa jo je spustil ko mrtvo na odejo. Očitno je bilo, da ga je neka reč vznemirjala, a da si ni mogel pomagati.

»Oh..., oh..., oh« je zahropel »počakala bi, da bi pognil... ne bom ti več dolgo delal napote... Zavoljo vas... zavoljo tebe ženska me jemlje hudič...«

Obrnil je glavo proti Toplečki in jo pogledal z nasršenim izbuljenimi očmi, s strašno živimi očmi, ko da bi samo one živele v njem. Počasi je jej dvigati glavo.

»Uh prekleta! Ne bi pomagala?«

Sklonila se je, ne da bi se dvignila s skrinje, na kateri je bolj slonela ko sedela, in mu zatlačila cunje pod zglavje — jaz pa sem zagledal, kar sem želel videti — zizo kako se je obesila iz jopce.

»Zavoljo vas me jemlje... zavoljo grunta... zavoljo tebe, prekleta, uh!« Prestal je s preklinjanjem zanihal najprej z eno zatem z drugo roko proti jopci, da se je zize dotaknil, ko da bi jo hotel pobožati, ali še tisti trenutek so se je prsi okleniti, ko da bi jo hoteli stisniti; bolnikova glava in vse telo se je vzpelo, piskajoči glas pa je začel neugnano in presekano ponavljati: »Zefa — Zefa — Zefa...« — ko da bi lovil sapo.

Nato sem videl nekaj, kar me še danes davi, ko se zamislim na to noč in kar me je do kraja pretreslo. Videl sem kako je ženska namesto da bi se odmaknila, in mu odrinila roko kako je ženska prisedla na posteljo, ne da bi količkaj odmaknila prsi, se z levo prijela preko bolnika za stranico, z desno pa si vrgla kite nazaj in se prazno ko da se ne bi nič godilo z njo, ko da bi ji bilo vse to vsakdanji kruh, zagledala proti luči in v okno. Oči so se ji znenada strahotno razpele — ali me je zagledala?

Zdrsnil sem z ograje in priletel na kolena, ko da so mi noge odpovedale. Spominjam se tudi, da sem se bolj po štirih ko po dveh potegnil iz vrtca pred hramom, a kako sem prišel nazaj na hram na krmo, ne vem več. Ne meseca, nobene zvezde, ničesar se ne spominjam, da bi videl okoli sebe — le tisto kar sem zagledal skozi oknici, kar se mi je tako grozno prikazalo, le to je ostalo do spanca z mano, a spanca to noč dolgo ni hotelo biti. Nikakšnega ljubosumja nisem čutil, kvečjemu nekaj usmiljenju podobnega, bolj pomilovanju kot usmiljenju. »Le zakaj še to živi?« sem se vpraševal kadar sem se zmislil na Topleka — zagrnjena skrivnost pa mi je ostala: le zakaj, zakaj ga ni krcnila po tistih kosteh, zakaj se ni odmaknila, zakaj mu je vse to pustila?

Medtem — bilo je pred trgatvijo — je pritisnila jesen. Dnevi so bilo sončni po noči pa se je začela hladnoča da je kazalo na lepo branje po goricah. Začelo me je zebsti na hramu in preselil sem se v kamro.

Prvič v življenju sem spal sam v neki izbi. Doma sem spal skraja s sestrami, zatem, ko so se te preselil v zadnjo hišo in začele svojo mulo sem spal z babico v hiški, kjer sva spala vsak v svojem kotu, razen letnih mesecev ko smo se fantje seli li po senski košnji na hram. Prvič sem legel v visoko postlano posteljo, da se je kar pogreznila pod mano prvič v življenju sem zapazil, da so mi kamro pripravili — tla so bila zribana, na okencih so bile fuksije in pelagonije; celi križi so bili polni zelenja, da skoraj nisem videl skoznje. Prvič sem imel neko mizo na katero sem lahko zmetal cigarete iz žepov, preden sem se zvečer razpravil; prvič sem imel neko omaro, čeprav samo polovico omare, kajti v levi polovici so bile police na njih pa: zgoraj knjige, koledarji in večernice, spodaj pa vsa mogoča ropotija. Prvič v življenju sem začutil nekak red.

Tako si mislim, večkrat danes ko se spominjam vsega tega in po vsem tem, kar se je zgodilo, kako bi lahko tam v miru spal gledal podobe in prebiral pri lampi koledarje, ki sem si jih zvečer, preden sem legel, prinašal na posteljo; kako bi lahko začel znova misliti na Tuniko, na to »tako šikano deklinco« in »po kom se le zgleduje«, kakor je pri delu in ob vsaki priložnosti, posebno še ko je bila Tunika zraven ceketala Cafovka, da je deklina zardevala in se proč obračala. (Dalje prihodnjič)

SADJARJI, pozor pred prelcem in gobarjem!

Ing. Egon Zorec

Med sadnim škodljivci, ki lahko napravijo ogromno škodo v sadjarstvu sta tudi *ameriški prelec* in *gobar*.

Ameriški prelec je beli ali sivolisasti metulj ki v maju odlaga jajčeca na spodnjo stran listov (300—700) Konec maja ali v začetku junija se z teh jajčec izležejo drobne, močno dlakave goseničice, ki se kmalu zapredejo jajčevinaste zapredke v katerih objedajo listje in oberejo včasih drevje do golega 3—4 cm velike gosenice zapustijo zapredke in se zabubijo v raznih skrivališčih Iz bub se razvijejo metuljčki, in to je prvi poletni zarod Ti letajo v juliju gosenice pa delajo škodo v avgustu in septembru. V topli jeseni delajo škodo že gosenice drugega zaroda. Škodljivec prezimi kot buba Značilni znaki so pajčevinasti zapredki, ki jih najdemo na vseh vrstah dreves Najboli so ogroženi obcestni nasadi, posebno pa murve.

Kako ubranimo nasade pred tem škodljivcem?

1. odstranjujemo gosenične zapredke, ki jih sežigamo pohodimo ali potopimo v petroleju;

2. škropimo ali prašimo okužene rastline Za to potrebujemo 2 % pantakan, 0 05 % fosterno 20" (pol dcl na 100 l vode). 1 % svinčenega arzenata.

Poškropiti je treba vse drevo posebno, če so se gosenice razlezle po drevju Če prašimo uporabljamo pantakan ali pepelin gamazan ali bentox E 605 prah ali apneni arzenat.

Gobar je predvsem škodljivec gozdnega drevja, ki pa napada tudi sadno drevje Je razširjen v Prekmurju na Primorskem in v okolici Ljubljane pa tudi drugje po Sloveniji. V preteklem letu je povzročil ogromno škodo zlasti na Primorskem, kjer so njegove gosenice docela obžrle listje dreves.

Samica tega škodljivca je mnogo večja od samca belkaste barve in ima na prednjih krilih več valovitih prečnih črt Samec je manjši in temnejši mrkosive barve. Pojavlja se ponoči okrog samic ki odlagajo jajčeca po deblih dreves Metulji se pojavljajo julija in avgusta ko odlagajo samice po deblih gozdnega in sadnega drevja po štiri sto do osem sto jajčec v kupčke, ki so prekriti z rumeno rjavimi dlačicami Ti kupčki so podobni krestini gobi in od tod ime *gobar* Jajčeca prezimijo in v aprilu se iz njih zvalijo gosenčice ki se po nekaj dneh razlezejo po drevesu ter začno žreti mlado listje Mlade gosenice so črne z veliko glavo in dolgimi dlakami. Včasih se na tankih nitkah obešajo raz vej in tako jih veter raznaša na neokužena drevesa.

Dorasle gosenice so sivorjave barve in imajo na hrbtu šope dolgih lomljivih dlak V juniju se zabubijo na drevesu med vejicami v zvitih listih, v razpokah lubja itd Po dveh tednih vzletijo metulji.

Zatiramo škodljivca s tem da pozimi uničujemo jajčeca, ki jih prepajamo s petrolejem ali katranom, goseničicam pa ne prijajo arzenova škropiva. Drevje pokropimo z arzenovimi sredstvi ali z DDT

Opozarjam posebno kmetovalce ob meji Hrvatske naj bodo pozorni pred tema škodljivcema. Vsako okužbo je treba takoj prijaviti, ker sta škodljivca nevarna sovražnika sadnega in gozdnega drevja.

POŠTA V KIDRIČEVEM - NAJMODERNEJŠA V PTUJSKEM OKRAJU

Nekaj dni je minilo, odkar se ponaša Kidričevo z najmoderneje opremljeno pošto v ptujskem okraju.

Novi poštni prostori v Kidričevem se nahajajo v novem upravnem poslopju Tovarne glinice in aluminija ki je sploh pokazala glede potreb poštne službe vse razumevanje Pošta v Kidričevem se je nahajala pred preselitvijo v nove prostore precej časa v baraki, zadnji čas pa v neki hišici Vendar so bili prostori za pošto zelo neprimerni, ker so bili pač grajeni za stanovanje.

Pošta razpolaga s poslovnim prostorom, ekspeditom, telefonsko centralo, garderobo s sanit prostori in skladiščem, ki so po zaslugi uprave Podjetja za PTT promet v Ljubljani najmoderneje opremljeni. Glede na stalno rastoči promet, glede katerega je pošta v Kidričevem na tretjem mestu v okraju, (glede denarnega prometa je celo na prvem) bodo novi poslovni poštni prostori koristno služili prebivalstvu Kidričevega, Kungote in Njiverc, to se pravi okrog 3800 prebivalcem, najmodernejša oprema pa je povsem v skladu s svojo najbližjo okolico — moderno tovarno aluminija.

Poštni kolektiv v Kidričevem kakor poštna služba v okraju sploh izražata upravi tovarne, ki je s svojim širokogrudnim razumevanjem omogočila ureditev novih poštnih prostorov na tako ugodnem kraju in v tako lepih prostorih vse priznanje.

Tržne cene

v sredo, 11. maja 1955

(za liter, kilogram ali komad)

Čebulček 100, čebula 60, nova čebula 50, por 50, česen 80, fižol 60, hren 80, krompir 17, peteršelj 40, rdeča pesa 35, špinača 100, zelena 40, korenček 40, kislo zelje 60, kisla repa 30, motovilec 80, solata berivka 100, solata v glavah 100.

Koruza 30, proso 35, bela moka 100, koruzni zdrob 50.

Surovo maslo 400, zaseka 250, mleka 20—24, smetana 120, sir 35—70.

Kokoši 280—400, piščanci 400, kozlički 600—800.

Jabolka 70.

Jajca 11.

Razne sadike: zelje kos 1 dinar, rdeče zelje 1 dinar, kolerabа 1 dinar, cvetača 2 dinarja, paradižnik 3 dinarje, paprika 3 dinarje kos.

Brzoturnir ŠD Ptuj za mesec maj bo v torek, 17. t. m., v Sindikalnem domu železničarjev s pričetkom ob 19. uri. Prijatelji šaha vabljeni.

Vabila

Vljudno vas vabim na ogled razstave slik slovenskega impresionista Matije Jame ki bo od 10 do vključno 16 maja v prostorih Mestnega muzeja v Ptuju.

Razstava bo dnevno odprta od 10. do 16. ure — Dela Matije Jame bodo tudi naprodaj.

Vljudno vas vabim na otvoritev, ki bo v torek, 10 maja, ob 11. uri.

Ptuj, 7. maja 1955.

Madeleine Jama

V nedeljo, 15. maja 1955 ob 14. uri popoldne bo v Levanjcih pri Pihlerju domača prireditev, ki jo je pripravil elektrifikacijski odbor vasi Levanjci in Svetinci.

Vabljeni vsi prebivalci domačih in sosednih vasi.

Za zabavo, godbo, ples in ostalo poskrbljeno.

Vabi elektrifikacijski odbor

Upokojenci!

Svečanega prenosa posmrtnih ostankov padlih borcev Lackove čete in ostalih žrtev narodnoosvobodilne borbe, ki bo v nedeljo, dne 15 maja, ob 10 uri predpoldne, se udeležimo tudi mi upokojenci i. s. korporativno.

Zbirališče ob pol 10. uri na Titovem trgu, od koder bo svečan prenos v novo grobnico

Udeležba naj bo polnoštevilna!

ZSJ — Društvo upokojencev, podružnica Ptuj

OBVESTILO

Okrajni odbor Rdečega križa Ptuj obvešča vodje tečajev RK, da se izplačujejo honorarji za izobraževanje ženske mladine za predavane ure v torek, 17. maja 1955, od 8. do 12. ure na OORK Ptuj.

OORK Ptuj

OBVESTILO

Pregledi v Protituberkuloznem dispanzerju v Ptuju ne bodo več samo ob petkih, ampak tudi ob četrtkih od 15.30 do 18.30, počenši z 12. majem 1955.

ZBOR ČLANOV MOBILNIH ENOT PLZ za žalne svečanosti v nedeljo, 15. maja, ob pol 10. uri na Titovem trgu. Za Titovo štafeto v sredo, dne 18. maja, pred MLO ob pol 11. uri.

Udeležba obvezna! Obleka civilna!

MO PLZ Ptuj

PREKLIC

Obžalujem žaljivke, ki sem jih govorila o Cafuta Zlati. Osojnik Jožica, Gruškovje.

Splošni in posebni obrtniški problemi v ptujskem okraju

V ptujskem okraju je trenutno 457 obrtnih obratov vseh sektorjev s skupno 1527 zaposlenimi delovnimi močmi Ob letošnjem pregledu stanja obrtništva, ki ga je opravila Okrajna obrtna zbornica v nedeljo, 8 maja t. l. je bilo ugotovljeno da se je število obrtnih obratov ponovno zmanjšalo v primeri s stanjem 31. decembra 1953 za 40, da pa se je število zaposlenih v obrti dvignilo za 22 Z drugimi besedami to pomeni da je odpadlo večje število privatnih obrti, ki zaposljujejo samo po eno delovno silo, da pa se je istočasno dvignilo število družbenih obrtnih obratov, ki zaposlujejo večje število ljudi

V ptujskem okraju primanjkuje vrsta obrtnih delavnic kar nam posebno predoči primerjava obstoječih obrtnih delavnic s številom prebivalstva V komuni Središče n. pr., kjer je obrtna dejavnost visoko razvita, je že na vsaka 102 prebivalca en obrtni obrat v komuni Ptuj na vsakih 117 prebivalcev v komuni Cirkovci na 161 prebivalcev v komuni Ormož na 207 prebivalcev itd., in v komuni Juršinci kjer je povprečje najslabše, na 608 prebivalcev.

Z ustanavljanjem komun bo postalo pereče torej tudi vprašanje ustanavljanja potrebnih obrtnih obratov ki jih je potrebnih po mnenju Okrajne obrtne zbornice na okrajnem področju okrog 116 Poseben problem pa so posamezne obrtne stroke ki jih v okraju sploh ni in katerih pomanjkanje se čuti tudi v republiškem merilu. To je optikarstvo, graverstvo in zlatarstvo, steklarsko brusaštvo tapetništvo in še nekaj drugih.

Obstoječa obrt, posebno obrati socialističnega sektorja so se v preteklem obdobju borili s številnimi težavami, predvsem z vprašanjem obratnih kreditov. To je posebne važnosti za lesno-predelovalno stroko ki mora imeti za nemoteno obratovanje na zalogi dovolj suhega lesa, ki si ga pa zaradi prenizkih kreditov in visokih cen takšnega lesa ni mogla nabavljati. Preglavice za obrtne obrate so tudi nestabilne cene raznemu reprodukcijskemu materialu, ki lahko povzročijo pri prevzemnikih raznih investicijskih del mnogo skrbi.

Nadaljnja težava je nabava nadomestnih strojnih delov ter v elektroinstalaterski stroki pomanjkanje instalacijskega materiala.

Obrtni obrati socialističnega sektorja pa so se borili še s težavami zaradi vsakomesečnih gospodarskih obračunov, kompliciranim knjigovodstvom, visokimi najemninami za poslovne lokale in drugim. V vseh obrtnih obratih so pereče vprašanje tudi obratne nezgode, ki jih je bilo v lanskem letu 107. Zaradi teh nezgod je bilo izgubljenih 1922 delovnih ur, kar je pri narodnem dohodku 1.120.526 dinarjev zgube. Iz vrst obrtništva je v lanskem letu bolehalo 487 oseb in je bila izguba pri narodnem dohodku zaradi tega 6,295 817 din.

V obrtništvu predstavljajo poseben problem vajenci oziroma učna mesta. V lanskem letu je bilo vključenih v uk 105 vajencev od tega samo 16 deklet, dočim je ostalo skupno 103 vajenskih kandidatov brez učnih mest. Število v lanskem letu vključenih mladincev v obrtniški uk je najnižje v zadnjih desetih letih in bo potrebno to vprašanje začeti na neki način reševati. Poseben tozadevni problem so vajenska učna mesta za dekleta. Obrtna zbornica je sicer skušala zagotoviti nekaj doslej izključno moških učnih in delovnih obrtniških mest za vajenke, vendar v tem pogledu ni dosegla zaradi zastarelega gledanja mojstrov, naj si bo v katerem koli sektorju lastništva, večjih uspehov.

POZOR PRED POKVARJENIMI ŽIVILI!

Ptujsko tržišče so pred nekaj tedni preplavila pokvarjena orehova jedrca, ki so bila precej plesniva in imela so močan okus po žaltavosti. Kljub temu pa nekateri ptujski trgovci niso nič pomišljali ter so jih prodajali kot dobro blago Ko je bilo pritožb že dovolj, je tržna inšpekcija poslala vzorec pokvarjenih jedrc na Okrožni higienski zavod v Mariboru v preiskavo kjer so ugotovili, da so jedrca močno pokvarjena in za ljudsko prehrano neprimerna.

Prednji slučaji so v trgovini dokaj pogostni. Kakor je razumljivo, da trgovec hoče spraviti v promet svoje blago, je za potrošnika nerazumljiva trgovčeva neodgovornost, s katero potrošnike ne ukani samo za denar ki so ga izdali za pokvarjeno blago, temveč tudi za belo moko, ki je je malo in ki je tako draga. V prihodnje bomo vse podobne primere objavljali in zahtevali za krivce najstrožje kazni

RAZPIS

Delavcem in delavkam v industriji in kmetijstvu, ki so aktivni politični delavci in si žele razširiti svoje politično znanje sporočamo, da se bo

novi tečaj Politične šole pri CK ZKS

začet 1. septembra 1955 in bo trajal 5 mesecev.

Prijave z osebnimi podatki, s podatki o dokončanih šolah in tečajih, o stažu in funkcijah v političnih organizacijah, o osnovnem poklicu, zaposlitvi in višini mesečnih prejemkov pošljite do 20. junija t. l. na upravo Politične šole pri CK ZKS, Ljubljana, Parmova 37/II. trakt, tel. 23-981 int. 206, hkrati pa tudi na svoj okrajni komite ZKS. Šola ima internat. Podrobnejše informacije dobite na upravi Politične šole ali okrajnemu komiteju ZKS svojega okraja.

Prodam

ŠTIRI KOMPLETNA OKNA za prezidavo ali novogradnjo prodam. Vprašati v upravi.

PRODAM NOVO HIŠO z veliko njivo. Padežnik, Starošinci 8. Cirkovci.

PRODAM 4 ha GOZDA, kompletno vinsko prešo in dvodelno pisalno mizo. Vprašati v upravi lista.

PRODAM HIŠO z večjim gospodarskim poslopjem, vrtom nasajenim s trsjem ter njivo v velikosti 150 arov v Prepočjah št. 100, p Starše pri Ptuju Priporočljivo je najbolj za delavce iz tovarne Kidričevo.

Nesreča ne počiva

Erjavcu Viktorju iz Grajene je padel na roko kamen in mu jo zlomil. Vedernjak Stanko iz Rogoznice si je pri delu v Tovarni v Kidričevem opekel levo roko in obe nogi. Rogina Eriko iz Sp. Hajdine je vgriznil pes v nogo. Leskovar Ivana iz Lešniškega vrha pri Ormožu je zabodel z nožem Hriberšek Ivan iz Lešnice. Močno poškodbo ima v levi roki. Pečnik Marjan iz Gerečje vasi se je opekel z vrelo vodo v »Pletarni« Ptuj ter ima močne poškodbe na nogi. Toplak Franc iz Kidričevega je bil napaden od 5 žensk in 5 moških pred vhodom svojega stanovanja Močne poškodbe ima na glavi Žnidarič Franc iz Bukovc se je pri sekanju drv vsekal na nogi Golob Roza iz Slovenje vasi je padla in si zlomila desno nogo Pulko Vladislav dijak, se je zaletel s kolesom v avtobus ter si poškodoval nogo in ustnice Holz Konrad iz Podvinc je padel z voza ter si polomil rebra Cestnik Alojz iz Hajdine se je pičil z rjastim žebljem in dobil pri tem zastrupitev. Budja Elizabeti iz Terbegovc je stopila krava na nogo ter ji močno poškodovala. Govedič Jožefa iz Desnjaka je padla in si zlomila nogo.

VINOGRADNIKI!

Nudimo vam odličen žvepleni preparat »COSAN«, ki se primeša bakreni brozgi; modro galico in rafijo ter korenjake in trsne cepljenke.

GOSTINCI IN KMETOVALCI!

Nudimo vam vino od 110 din naprej; jabolčnik od 45 din naprej in domač kis po 16 din.

KMETOVALCI

Kupujemo hlevski gnoj in star kompost za naše trsnice.

VINARSKA ZADRUGA / Podjetje OZZ Ptuj

France Novak: (Nadaljevanje)

Gnojenje z umetnimi gnojili

V tabeli o gnojenju z umetnimi gnojili je navedena količina posameznega gnojila za vrste setve in zemlje. O gnojilu samem pa le glavne lastnosti za razumevanje tabele. Da bodo umetna gnojila bolj znana in da bo v bodoče manj napak pri rabi, dodajamo kratki opis za posamezno, v tabeli navedeno gnojilo.

Dušična gnojila so na tabeli označena s črko D, ki imajo lastnost, da tirajo vsako rastlino v bujno rast. Prevelika količina D gnojila lahko škoduje. Rastlina poleže (žita), krompir požene močno cimo, trta debele rozge itd. Jeseni rastlinski deli pozno dozorevajo, v zimskem mrazu pa zmrznejo. Premočno enostransko gnojenje z D gnojili je treba opustiti, da ne bo več škode kot koristi.

1. **Apnenčev amonijev soliter** (kalkamonsalpeter, nitromonkal) so le različna imena za isto gnojilo. Vsebuje 20 kg dušika na sto kilogramov mase, ki jo kupimo v trgovini Polovico dušika deluje takoj, ostala polovica počasneje Pri jesenski setvi potrosimo le polovico količine gnojila, pri setvi kerobronkob gnojila, ostanek spomladi preden začno rastline rasti. Jarinam dajemo vso količino gnojila pri setvi, ker ga sproti črpajo rastoče rastline. Poleg 20 kg D ima to gnojilo do 30 kg apna, zato je dobro za kisle in peščene zemlje

2. **Amonijev sulfat** vsebuje 20 kg dušika v 100 kg mase. Deluje počasneje in ga dež ne izpere v globino. Zemlje z dovoljno količino apna bolje izkoristijo to gnojilo, zlasti setve, koruza in krompir.

3. **Čilski soliter** se hitro topi v vodi za zalivanje rastlin, na njivi pa hitro deluje na močnejšo rast Tekom enega meseca po gnojenju že zapazimo temne liste na rastlinah Močnejše deževje to gnojilo hitro izpira v globino. Vsebuje 16 kg dušika v 100 kg mase, je brez apna. To gnojilo vedno trosimo v dobi rasti in le četrt do pol potrebne količine hkrati, ostanek pa v presledku od 20 do 30 dni. Vedno le toliko, da gnojilo posrkajo rastline, sicer gre v izgubo Preveč solitra na žitih povzroča poleganje, primerne količine pa žita spomladi hitro popravijo v rasti Vrtnim setvam v vodi razredčeno gnojilo prilivamo zlasti v deževnem vremenu. Posebno so hvaležne povrtnine z listjem (solata).

4. **Apneni dušik** vsebuje v 100 kg mase od 16 do 18 kg dušika in do 50 kg apna. Barve je umazanosive in smrdi po karbidu Škoduje mladim klicam in mokrim zelenim delom rastlin. Trosimo ga vsaj 14 do 30 dni pred setvijo oz. saditvijo krompirja. Priporočamo zgoraj navedena prva tri dušična gnojila za zimska žita spomladi apneni dušik trosimo le na suhe rastline. Je jako primerno dušično gnojilo za kisle in peščenoprodnate zemlje brez apna Vsebina dušika je hlapljiva zato apneni dušik vedno podorjemo ali vsaj podbranamo, da zemlja vsrka dušik Dušik v tem gnojilu deluje šele po treh tednih in počasi.

Na travniku koristi s tem, da uniči mah, trave zelo bujno rastejo, detelje pa zaostajajo v rasti. Mlada bujna trava je jako bogata na beljakovinah in v cvetenju pokošena najboljša krma živini. Apnenega dušika ne mešamo s superfosfatom temveč ga trosimo 20 dni poprej samega ali mešanega s kalijevimi gnojili.

Kalijeva gnojila so na tabeli označena s črko K; pospešujejo rast in zorenje plodov in mladik, povečajo sladkor in škrob v plodu (sadje, grozdje, krompir, pesa, paradižniki). Peščeno zemljo vlažijo, ob prisotnosti apna ostanejo dalj časa dosegljiva rastlinam, sicer jih dež izpira v dolnje plasti zemlje. V težkih zemljah je kalij vezan, v peščenih pa izpran. Kalijeva gnojila lahko mešamo z vsemi ostalimi gnojili tik pred trošenjem. Je to belkasta sol, lahko topljiva.

1. **Kalijeva sol 40%** vsebuje 40 kg kalija v 100 kg mase Ker ima poleg kalija klor ki škoduje rastlini pri pretakanju sokov, moramo trositi 40% kalijevo sol vsaj 1 do 2 meseca prej da škodljivost klora odstrani zemlja. Rastline, ki jim klor škoduje so: pšenica, ajda, krompir, vinska trta in jagodasto sadje.

Trajnim rastlinam (trta, sadje) trosimo 40% kalijevo sol dva meseca pred vegetacijo (februar), poljskim setvam pa dva meseca pred setvijo.

2. **Kalijev sulfat** vsebuje 50 kg kalija v 100 kg mase; je skoraj enake barve kot 40% kalijeva sol, ima enako koristen vpliv na vse rastline kot kalijeva sol, s to razliko, da ne vsebuje klora Trosimo ga lahko ob setvi in v času rasti rastlin, pri trti itd. Ko dobimo v trgovini obe gnojili dajmo prednost kalijevemu sulfatu pred 40% kalijevo soljo.

3. **Kalijev magnezijev sulfat** (patent kalij), tega sicer na tabeli nismo uvrstili, ker ga v trgovinah tokrat ni bilo Omenjamo ga zaradi možnosti, da pride v prodajo

Vsebuje 30 kg kalija in 35 kg magnezija v 100 kg mase. Magnezij ugodno vpliva na razvoj rastlin, zato ga uporabljajmo, čim pride v promet Učinek in postopek: enako, kot je povedano za kalijev sulfat.

Fosforna gnojila so na tabeli označena s črko F; pospešujejo nastanek cvetov, oploditev cvetov, rast zrna, odpornost rastlin proti bolezni. Fosfor je v največ primerih v obliki fosforne kisline, ki poveča kislost zemlje, zato je treba skrbeti, da vsebuje zemlja dovolj apna, sicer fosfor ne pride do učinka. Ob prisotnosti apna fosforna gnojila hitro učinkujejo Voda jih ne izpira tako hitro kot dušična in kalijeva gnojila, zato jih moramo dati rastlinam v bližino korenin. Globoko jih je treba podorati, vinogradu trositi med rigolanjem, sadnemu drevju pa v gnojilne jamice — vsaki rastlini v globino tankih koreninic. Vsi fosfati se težko topijo, zato je prisotnost apna, humusa in bakterij v zemlji nujnost, sicer fosforna gnojila ne učinkujejo.

1. **Superfosfat** vsebuje 16 kg fosfora v 100 kg mase je kiselkastega okusa in deluje dobro na apnenih tleh. Na tleh z lugasto zmesjo je boljši kot Tomaževa žlindra. Deluje med fosfornimi gnojili najhitreje. Mešamo ga lahko z vsemi gnojili, le z apnodušikom ne. Trosimo ga lahko pri setvi, spomladi pa rastočim žitom za večji pridelek zrna. Superfosfat na močnejšo rast nima učinka. Barve je sivo zamazane.

2. **Tomaževa žlindra** vsebuje 16 kg fosfora in 50 kg apna v 100 kg mase, je primerna za kisle zemlje kot superfosfat. Za peščenoprodnato zemljo je dobra, ker sipko zemljo veže z apnom, ki ga vsebuje žlindra in je taka zemlja odpornejša proti suši. Je dobro fosforno gnojilo, če gnojimo na zalogo, posebno za trajne rastline (vinograd sadno drevje, detelje in travnike) Poleg fosfora in apna ima Tomaževa žlindra še druge sestavine, ki jih superfosfat nima. Del fosfora v žlindri učinkuje počasi, del pa kot v superfosfatu, zato je priporočljivo trositi ozimnim žitom jeseni pri setvi, jarim setvam pa zgodaj spomladi daleč pred setvo. To ne zaradi škodljivega delovanja, pač pa zaradi topljivosti. Tako bi morali za krompir trositi Tomaževo žlindro mešano s 40 odst. kalijevo soljo vsaj 2 meseca pred sajenjem. Tomaževo žlindro zaradi topljivosti, 40 odst. kalijevo sol pa zaradi škodljivega klora.

3. **Kostna moka**, surova in razklejena, se v trgovini ne dobi, zato o njej povem pravo samo.

(Konec prihodnjič)